

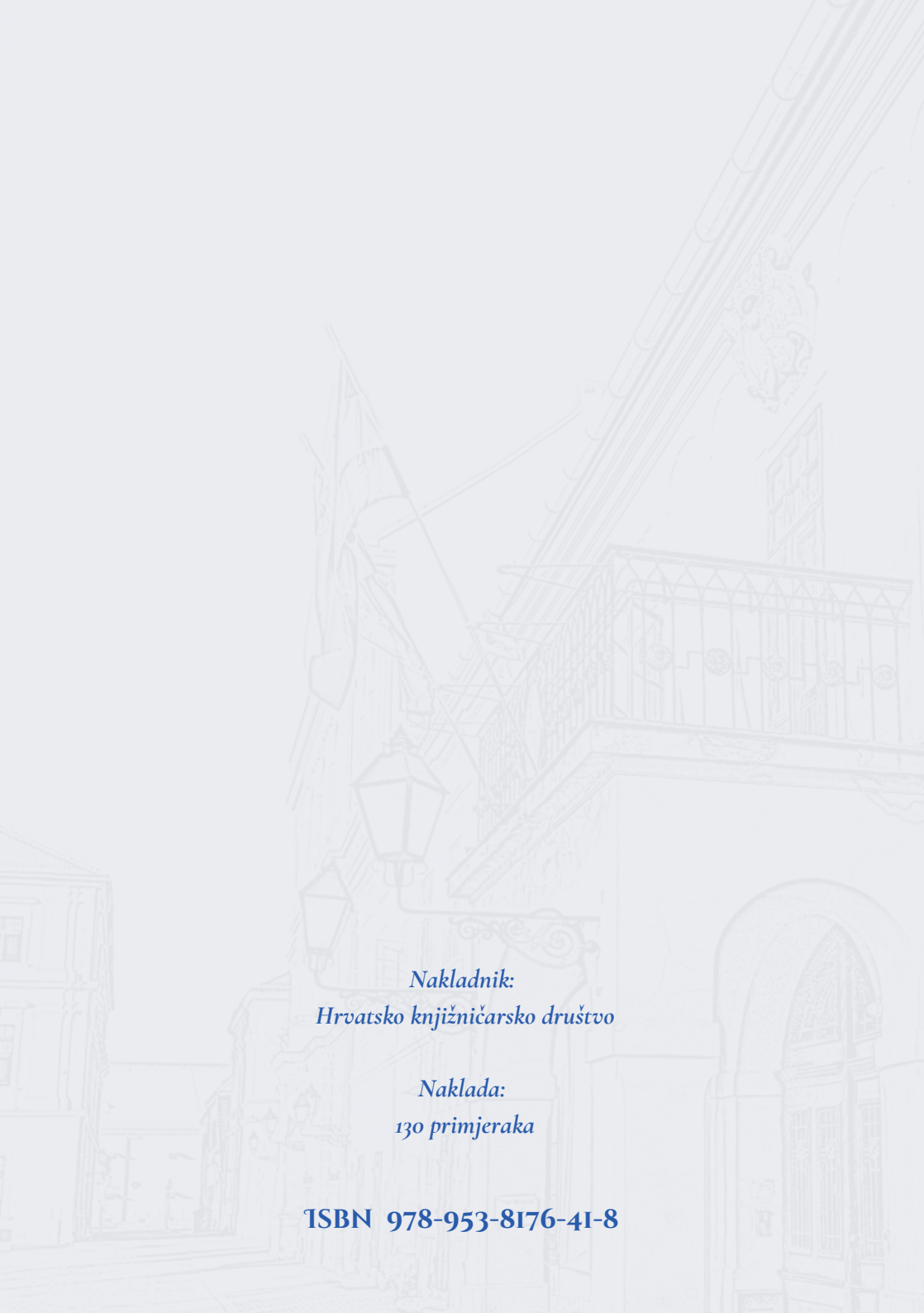
AKM 28

28. seminar ARHIVI, KNJIŽNICE, MUZEJI
Mogućnosti suradnje u okruženju globalne
informacijske infrastrukture

PROGRAMSKA KNJIŽICA

Osijek, 24. - 26. studenog 2025.

Nakladnik:
Hrvatsko knjižničarsko društvo

Naklada:
130 primjeraka

ISBN 978-953-8176-41-8

28. seminar

ARHIVI KNJIŽNICE MUZEJI

*Mogućnosti suradnje u okruženju globalne
informacijske infrastrukture*

*Peto informacijsko doba -
promjena paradigme u AKM zajednici*

PROGRAMSKA KNJIŽICA

*Hrvatsko knjižničarsko društvo
Osijek, 2025.*

Organizacijski odbor:

Lea Bakić
Merien Hadrović
Petra Pancirov
Jasenka Pleško
Kristina Romić
Sara Semenski
Marijana Špoljarić-Kizivat
Marina Vinaj

Programski odbor:

Nenad Bukvić
Drahomira Cupar
Damir Doračić
Kristina Feldvari
Vlasta Krklec
Melina Lučić
Milijana Mićunović
Tatjana Mihalić
Sanda Milošević
Petra Pancirov
Jasenka Pleško
Snježana Radovanlija Mileusnić
Tatjana Šarić
Marijana Tomić
Željko Trbušić
Marina Vinaj
Radovan Vrana
Dunja Vranešević
Mirna Wiler
Goran Zlodi

Lektura:

Lea Bakić

Grafički dizajn:

Marijana Kaurin Šimenić

Tisak:

Grafika, Osijek

PROGRAM

PONEDJELJAK - 24. II. 2025.

Hotel Osijek

09:00 - 10:00 *Registracija sudionika*

10:00 - 10:30 *Svečano otvorenje i pozdravni govori*

10:30 - 11:00 Od normativnih dokumenata do pametnih aplikacija - Željka Tomasović (Sveučilište u Zadru) - *Pozvano izlaganje*

Tematski blok: Digitalna evolucija i umjetna inteligencija u baštinskom okruženju

11:00 - 11:15 Utjecaj umjetne inteligencije na budućnost muzeja - Darko Bilandžić (Muzej vučedolske kulture, Vukovar)

11:15 - 11:30 Pisana baština - zaštita i pristup u doba umjetne inteligencije - Ines Horvat, Damir Hasenay (Filozofski fakultet u Osijeku)

11:30 - 11:45 Posebnosti pregledavanja i pretraživanja metapodataka o knjižničnoj, muzejskoj i arhivskoj građi te interoperabilnost: iskustva implementacije *Online* kataloga MDC-a - Goran Zlodi, Snježana Radovanlija Mileusnić (Filozofski fakultet u Zagrebu; Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb)

11:45 - 12:15 *Pauza za kavu*

12:15 - 12:30 Vukovar u digitalnom kontekstu: aktivno učenje, digitalna baština i kultura sjećanja - Vlatka Surma Szabo (Gradska knjižnica Vukovar)

12:30 - 12:45 Digitalna transformacija i organizacija informacija u specijalnoj knjižnici Muzeja likovnih umjetnosti - Valentina Stantić Koić (Muzej likovnih umjetnosti, Osijek)

PONEDJELJAK - 24. II. 2025.

Hotel Osijek

Tematski blok: Digitalizacija i dugoročna dostupnost kulturne baštine

- 12:45 - 13:00** 30. godina *Dana europske baštine* - platforma suradnje baštinskih institucija - Ivona Despot, Nora Kulić (Ministarstvo kulture i medija, Zagreb)
- 13:00 - 13:15** Digitalizacija arheološke građe u Muzeju vučedolske kulture - Mirna Šuljug, Petra Rajtarević, Mirela Hutinec (Muzej vučedolske kulture, Vukovar)
- 13:15 - 13:30** Budućnost digitalnih objekata i pitanje 3D modela na primjeru realizacija izložbi Muzeja grada Zagreba i Hrvatskog prirodoslovnog muzeja - Branimir Tomić, Mišo Paunović (Muzej grada Zagreba, Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb)
- 13:30 - 13:45** Izdavačka djelatnost Muzičke akademije u Zagrebu: povijest, pregled, perspektive - Vilena Vrbanić (Muzička akademija u Zagrebu)
- 13:45 - 14:00** Izložbe Naste Rojc u Osijeku 1915. - 1935. godine - Ivan Roth (Muzej likovnih umjetnosti, Osijek)

14:00 - 15:00 *Ručak*

Paralelne radionice - Hotel Osijek

- 15:00 - 16:30** Kako dostaviti obvezni primjerak e-publikacija putem sustava eOP? - Marlena Vičević, Ingeborg Rudomino, Sonja Pigac, Tomislava Žilić (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu)
- 15:00 - 16:30** Pravilnik KAM i nadzirani rječnici: važnost strukturiranih podataka i mogućnosti njihove primjene - Petra Pancirov, Elia Ekinović Micak, Ana Knežević Cerovski, Lana Krišto Lončarić (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu)
- 17:00 - 19:00** *Posjet Muzeju Slavonije i Državnom arhivu u Osijeku*

UTORAK - 25. II. 2025.

Filozofski fakultet u Osijeku (Svečana dvorana, P - 60)

09:00 - 09:30 Doktorski studij *Informacijske znanosti* na Filozofskom fakultetu u Osijeku - Kornelija Petr Balog, Sanjica Faletar (Filozofski fakultet u Osijeku) - *Pozvano izlaganje*

Tematski blok: Suradnja i interdisciplinarnost u obrazovanju i praksi AKM sektora

09:30 - 09:45 Tri u jedan - arhiv, knjižnica i muzej franjevačkog samostana Tolisa „Vrata Bosne“ - Ljubica Nedić (Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek)

09:45 - 10:00 Baština slavonskih plemićkih obitelji ususret izazovima novih tehnologija u kontekstu suradnje AKM zajednice - Silvija Lučevnjak (Zavičajni muzej Našice)

10:00 - 10:15 Spahijski podrum - prostor zajedničke budućnosti muzeja i knjižnice - Monika Lucić Fider, Jelena Hihlik, Željka Razumović-Odvorac (Gradska knjižnica Pakrac; Muzej grada Pakraca)

10:15 - 10:30 Kroz prizmu djelatnosti Hemeroteke Muzeja Slavonije: iskustva sa studentske prakse - Borna Petrović, Tihana Lubina (Filozofski fakultet u Osijeku)

10:30 - 10:45 Imerzivna iskustva osječkih srednjoškolaca u interakciji s proizvodima i uslugama baštinskih ustanova - Alta Pavin Banović, Hrvoje Mesić (Medicinska škola Osijek; Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku)

10:45 - 11:00 „Europske knjižnice koje uče“ - partnerski projekt Hrvatskog knjižničarskog društva - Jasenka Pleško, Dunja Marija Gabriel (Hrvatsko knjižničarsko društvo)

11:00 - 11:30 *Pauza za kavu*

Tematski blok: Standardi i etika u obradi baštinskih podataka

11:30 - 11:45 Zašto nam trebaju rječnici u AKM zajednici - Jelena Balog Vojak (Hrvatski povijesni muzej, Zagreb)

11:45 - 12:00 Upravljanje ostavštinama u knjižnicama i srodnim baštinskim ustanovama - Marina Vinaj, Tamara Štefanac (Muzej Slavonije, Osijek; Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu)

UTORAK - 25. II. 2025.

Filozofski fakultet u Osijeku

(Svečana dvorana, P - 60)

12:00 - 12:15 Čuvanje i zaštita knjižnične građe Sveučilišne knjižnice Rijeka u svjetlu odredbi Pravilnika o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe - Sanja Kosić, Sanja Heberling Dragičević (Sveučilišna knjižnica Rijeka)

Tematski blok: Nova iskustva publike i interpretacija baštine

12:15 - 12:30 Kako je nastala i što obuhvaća monografija o 70 godina rada Gradskog muzeja Županja? - Janja Juzbašić (Gradski muzej Županja)

12:30 - 12:45 Tamna soba u novom ruhu - Morana Vouk Nikolić (Tiflološki muzej, Zagreb)

12:45 - 13:00 Vukovarske novosti - iz pera osječkog Hrvatskog lista 1939./1940. - Marina Jemrić (Gradski muzej Vukovar)

13:00 - 13:15 Laž ili postistina, istinitija od istine - Ivo Orešković (Državni arhiv u Dubrovniku)

13:15 - 13:45 *Iva Gobić Vitolović; Damir Hasenay - Zaštita pisane baštine - Teorijski koncepti i praktični aspekti upravljanja zaštitom u kontekstu arhiva (Rijeka: Državni arhiv u Rijeci, 2025.)* - promocija knjige

13:45 - 14:15 Predstavljanje izdanja AKM zajednice

14:15 - 15:00 *Ručak*

Paralelne radionice - Filozofski fakultet u Osijeku - predavaonice 34, 67

15:00 - 16:30 Kako baštinske ustanove i organizacije mogu sudjelovati u EU programu Erasmus+? - Davor Špoljar, Janja Maras (Muzej grada Pregrade Zlatko Dragutin Tudjina; Knjižnice grada Zagreba) [P - 67]

15:00 - 16:30 Predmetna obrada suvremenih poslovice - Borna Petrović, Melita Aleksa Varga, Kristina Feldvari (Filozofski fakultet u Osijeku) [P - 34]

Paralelne radionice - Odjel knjižnice Muzeja Slavonije, Trg Ivana Pavla II. br. 1, uz Konkatedralu

15:00 - 16:30 Konzervatorsko-restauratorska radionica: od makro do nanorazine - Damir Doračić (Arheološki muzej, Zagreb)

17:00 - 19:00 *Večernja šetnja Osijekom uz Grgura Marka Ivankovića*

20:00 *Večera - Čingi Lingi čarda, Bilje*

SRIJEDA - 26. II. 2025.

Hotel Osijek

E-posteri

09:00 - 10:15 *Posterska izlaganja*

1. Digitalna transformacija i održivi razvoj: uloga visokoškolskih knjižnica u provedbi Digitalne agende za Europu i UN Agende 2030 - Lana Zrnić, Jasmina Sočo (Filozofski fakultet u Zagrebu)
2. Putevima pristupačnosti i digitalne inkluzije - kroz Erasmus+ programe do međuknjižnične suradnje - Jelena Lešaja, Karolina Zlatar Radigović, Matija Sinković (Hrvatska knjižnica za slijepe, Zagreb)
3. Uloga knjižničara u jačanju kritičkog mišljenja i digitalne pismenosti: radionice medijske pismenosti za građane 55+ - Paula Raguž (Dubrovačke knjižnice)
4. Pseudonimi i autentičnost: kritičko razmišljanje katalogizatora u digitalnom dobu - Maja Popović, Nikolina Pucar, Željka Turk Joksimović (Knjižnice grada Zagreba)
5. Knjižnica obitelji Pejačević u Zavičajnom muzeju Našice - Renata Bošnjaković (Zavičajni muzej Našice)
6. Aplikacijski profil za obradu serijske građe u kontekstu Pravilnika za opis i pristup građi (KAM) - Sonja Pigac (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu)
7. Digitalizacija i dostupnost zbirke Croatica: stare novine, časopisi i knjige - Marlena Vičević, Sanja Vešligaj, Sanja Lapiš (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu)
8. Virtualna izložba *Neobjavljena priča znamenitih žena*: Iz Ostavštine Antuna pl. Cuvaja od Carevdara - Lucija Đuretić (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu)

10:15 - 10:45 *Pauza*

SRIJEDA - 26. II. 2025.

Hotel Osijek

10:45 - 12:00 *Posterska izlaganja*

9. Umjetna inteligencija u AKM sektoru: odgovorna primjena u organizaciji informacija - Lana Krišto Lončarić (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu)
10. Heureka! - knjižnična izložba i edukativno-interaktivni program Tehničkog muzeja Nikola Tesla - Kristina Kalanj, Katarina Ivanišin Kardum (Tehnički muzej Nikola Tesla, Zagreb)
11. Virtualne priče i ekonomija pažnje: suvremeni pristupi arhivskoj komunikaciji - Nataša Krištić (Državni arhiv u Vukovaru)
12. Otključavanje povijesti - Siniša Domazet, Šimun Novaković (Arhiv Bosne i Hercegovine, Sarajevo)
13. Digitalizacija plošne građe: čuvanje, prezentacija i iskoristivost podataka na primjeru Muzeja vučedolske kulture - Mirna Šuljug, Petra Rajtarević, Mirela Hutinec (Muzej vučedolske kulture, Vukovar)
14. Mikrofilm u digitalnom okruženju: digitalizacija mikrofilma u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu - Silvio Lebinac, Đuro Singer (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu)
15. Od publikacije do virtualne čitaonice: Zbirka prevratnih događaja u Slovenskoj Štajerskoj i Prekmurju u fizičkom, digitalnom i urbanom izložbenom prostoru - Špela Valadžija (Pokrajinski arhiv Maribor)
16. (Ne)Mogućnosti i alternative izlaganja stare knjižnične građe na izložbama - Ivan Volarević, Jelena Duh (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu)

12:00 - 12:30 *Glasanje, proglašenje najboljeg postera, izvješća s radionica*

12:30 - 13:00 *Zatvaranje Seminara*

SAŽECI

- IZLAGANJA
- RADIONICE
- POSTERI

Utjecaj umjetne inteligencije na budućnost muzeja

Umjetna inteligencija (AI) sve snažnije oblikuje budućnost muzeja donoseći nove načine interpretacije baštine, komunikacije s posjetiteljima i upravljanja zbirkama. Muzeji, kao čuvari kulturnog nasljeđa, dobivaju priliku postati interaktivna i personalizirana mjesta učenja. Jedan od najvažnijih doprinosa AI-a jest personalizacija posjetiteljskog iskustva. Putem digitalnih vodiča, *chatbotova* i analize podataka, posjetitelji mogu primiti informacije prilagođene njihovim interesima, čime se jača povezanost publike s muzejom. AI također ubrzava digitalizaciju i katalogizaciju zbirke. Automatizirani alati prepoznaju i klasificiraju predmete, pomažu u restauraciji i rekonstrukciji te osiguravaju dugoročno očuvanje kulturne baštine. Time se olakšava rad stručnjaka, ali i povećava dostupnost sadržaja široj javnosti. U području edukacije i interpretacije AI otvara prostor za stvaranje interaktivnih izložbi, proširene i virtualne stvarnosti. Posjetitelji tako dobivaju priliku istraživati povijest na nov i interaktivan način. Usporedno s tim, analitika ponašanja posjetitelja omogućuje muzejima bolje razumijevanje potreba publike i kvalitetnije planiranje budućih programa.

Ključne riječi: *umjetna inteligencija, muzeji, digitalizacija, personalizirano iskustvo, kulturna baština*

Pisana baština - zaštita i pristup u doba umjetne inteligencije

Pisana baština, kao najbrojnija pojava kulture, definirana je kao pokretna kulturna baština pohranjena u AKM ustanovama koja ima informacijsku vrijednost i dio je dokumentarne baštine koja zahtijeva upravljanje aktivnostima zaštite. Upravljanje tim aktivnostima podrazumijeva sustavnu i planiranu organizaciju svih resursa i aktivnosti koje se provode s ciljem osiguranja trajnosti i dostupnosti pisane baštine u skladu s misijom određene AKM ustanove. Adekvatno očuvana pisana baština može se predstaviti javnosti i korisnicima te je digitalizacija uobičajena metoda zaštite kojom se omogućuje pristup pisanoj baštini. Digitalizirana pisana baština javno je dostupna korisnicima na mrežnim stranicama AKM ustanova koji ju imaju priliku čitati, preuzimati, analizirati, istraživati i sl. Pri upotrebi umjetne inteligencije (UI) u zaštiti pisane baštine suočavamo se s brojnim izazovima kao što su etički, tehnički, informacijski, sadržajni, kulturološki i dr. Navedeni se izazovi mogu povezati s aktivnostima zaštite kako izvornika tako i digitalizirane pisane baštine, ali i s pristupom i ponovnom upotrebom. Ti se izazovi mogu promatrati kroz raznorodne oblike upotrebe UI alata i algoritama, primjerice pri automatizaciji tijeka rada u digitalizaciji, restauraciji umjetnina, virtualnoj restauraciji, dokumentiranju i analizi pisane baštine, uslugama koje podrazumijevaju korištenje virtualne i proširene stvarnosti, predlaganja novih usluga na temelju ciljanih korisničkih skupina i sl. S obzirom na potencijal koji pisana baština ima za istraživanje u mnogim znanstvenim područjima, ali i široj javnosti, potrebno je razumjeti potrebe korisnika koje mogu varirati od jednostavnog čitanja i analize teksta do analize oštećenja, estetskih svojstava uveza, eksperimentiranja s analizom digitalne slike itd., pri čemu je nužno obratiti pozornost na podizanje razine svijesti o etičkom i odgovornom korištenju UI. AKM zajednica uspješno se prilagođava tehnološkom napretku već dugi niz godina, a najnoviji izazov očituje se upravo u navedenim upotrebama UI alata i algoritama koji se primjenjuju u aktivnostima zaštite i omogućavanja pristupa pisanoj baštini.

UI donosi brojne koristi te ju se može razmatrati i kao dodanu vrijednost zaštititi, prezentaciji i interpretaciji pisane baštine u smislu obogaćivanja postojećih aktivnosti i razvijanju novih, no ujedno je potrebno obratiti pozornost na etička pitanja, dostupnost i kvalitetu podataka, odgovornost pri korištenju UI alata kao i na osposobljavanje osoblja i korisnika u odgovornom i pravilnom korištenju UI alata.

Ključne riječi: *pisana baština, zaštita pisane baštine, umjetna inteligencija, UI alati, upotreba umjetne inteligencije*

Goran Zlodi, gzlodi@ffzg.hr

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Snježana Radovanlija Mileusnić, sradov@mdc.hr

Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Izlaganje

Posebnosti pregledavanja i pretraživanja metapodataka o knjižničnoj građi te uspostavljanje interoperabilnosti s metapodacima o muzejskoj i dokumentacijskoj građi te arhivskom gradivu: iskustva implementacije Online kataloga MDC-a

Online katalog MDC-a, dostupan na <https://katalog.mdc.hr>, omogućuje pretraživanje i uvid u više od 50 000 zapisa - muzejskih plakata, fotografija, dijapozitiva, videa, različitih publikacija i arhivske građe - koji svjedoče o povijesti i sadašnjosti muzeja i muzejske djelatnosti u Hrvatskoj, Europi i svijetu. Svojom brojnošću unutar ovog jedinstvenog kataloga ističe se knjižnična građa koja je u katalogu zastupljena s više od 48 900 zapisa. U ovom izlaganju predstaviti će se ključna iskustva i posebnosti pregledavanja i pretraživanja metapodataka o knjižničnoj građi te uspostavljanje interoperabilnosti s metapodacima o muzejskoj, dokumentacijskoj građi i arhivskom gradivu. U izlaganju posebna će se pažnja posvetiti međunarodnim i domaćim standardima i pravilnicima. Ujedno će se predstaviti iskustva mapiranja korisničkog sučelja kataloga i relevantnih standarda i pravilnika. U radu će se predstaviti rezultati istraživanja - sumativnog vrednovanja stavova korisnika o uporabljivosti kataloga, intuitivnosti korisničkog sučelja i razumijevanju pojedinih elemenata metapodataka.

***Ključne riječi:** javni mrežni katalozi, interoperabilnost, standardi, pravilnici, knjižna građa, muzejska građa, dokumentacijska građa, arhivsko gradivo, sumativno vrednovanje stavova korisnika*

Vukovar u digitalnom kontekstu: aktivno učenje, digitalna baština i kultura sjećanja

Izlaganje *Vukovar u digitalnom prostoru: digitalna baština, otvoreni podaci i kultura sjećanja* temelji se na predavanju i digitaliziranoj izložbi *Vukovar - grad vječnog traganja*. Predstavlja interdisciplinarni pristup prezentaciji lokalne povijesti putem digitalizacije zavičajne građe, čime se omogućuje šira dostupnost materijala, uključivanje sudionika u globalni digitalni kontekst i aktivno sudjelovanje u procesu učenja i stvaranja znanja. Program obuhvaća različite aspekte razvoja i života grada Vukovara: legende, povijesne crtice i zanimljivosti, prirodne nepogode poput poplava, potresa i požara, kulturna dostignuća poput prvih tiskara i knjiga, razvoj zdravstvenog sustava, tehnološki napredak kroz elektrifikaciju te uvođenje automobila u svakodnevni život. Digitalizirana građa omogućuje povezivanje podataka u šire mreže otvorenih podataka, što omogućuje sudionicima pristup informacijama i sudjelovanje u globalnom diskursu o kulturnoj baštini i kolektivnoj memoriji. Cilj je izlaganja prikazati kako građa digitalizirana za izložbu i popratno predavanje služe kao primjer integracije lokalne povijesti u neformalno obrazovanje. Sudionicima omogućuju aktivno istraživanje, kritičku analizu i izradu vlastitih interpretacija, razvijajući pritom znanje petog informacijskog doba. Posjetitelji povezuju informacije kroz vremenski i društveni kontekst, oblikuju vlastite refleksije i sudjeluju u dijalogu o kulturnoj i povijesnoj baštini grada. Program naglašava etičko korištenje izvora, odgovornost prema informacijama i participativni pristup, doprinoseći očuvanju zajedničke memorije, jačanju kulturnog identiteta te povezivanju lokalne povijesti s globalnim digitalnim mrežama i praksama otvorenih podataka. Sudjelovanje u ovom procesu ilustrira sustvaranje znanja, pokazujući kako digitalna baština može biti učinkovito sredstvo za obrazovanje, jačanje identiteta i poticanje dijaloga među generacijama.

Ključne riječi: digitalna baština, kulturni identitet, kultura sjećanja, lokalna povijest, neformalno obrazovanje

Digitalna transformacija i organizacija informacija u specijalnoj knjižnici Muzeja likovnih umjetnosti

Specijalna knjižnica Muzeja likovnih umjetnosti osnovana je s ciljem osiguravanja stručne i znanstvene podrške radu muzeja te stvaranju referentne točke za zaposlenike muzeja, istraživače, studente i profesore te širu zainteresiranu javnost. Iako formalno upisana u Upisnik knjižnica u Republici Hrvatskoj 2021. godine, s radom započinje 1. rujna 2020. godine kada je zaposlena prva knjižničarka. Tijekom pet godina djelovanja knjižnica je prošla proces postupnog oblikovanja, pri čemu su početne faze obilježili izazovi organizacije i evidencije građe. Knjižnica nije imala digitalni katalog niti je bila vidljiva izvan matične ustanove. Dio knjižnične građe prethodno je bio obrađen u zastarjelom knjižničnom programu K++, dok je značajan dio fonda bio evidentiran samo u ručno vođenoj knjizi inventara. Takva podijeljena inventarna obrada otežavala je sustavno upravljanje, pretraživanje i dostupnost informacija korisnicima. Uvođenjem integriranog knjižničkog sustava ZaKi otvorena je nova faza razvoja - knjižnici je omogućeno standardizirano vođenje zapisa, bolja kontrola podataka te jednostavniji pristup građi kako zaposlenicima, tako i vanjskim korisnicima. Usporedno s tim, društvenu prepoznatljivost knjižnica postiže organizacijom i vođenjem edukativnih radionica, kao i sudjelovanjem u kulturnim programima, čime se pozicionira kao važna informacijska i kulturna točka u zajednici. Ovaj rad donosi pregled razvoja i transformacije knjižnice u prvih pet godina njezina postojanja, s naglaskom na prelazak s tradicionalnih oblika organizacije informacija na digitalne alate te na otvaranje prema široj zajednici i pozicioniranje specijalne knjižnice unutar muzejskog i šireg kulturnog identiteta.

Ključne riječi: *specijalna knjižnica, Muzej likovnih umjetnosti, digitalna vidljivost, dostupnost građe, integrirani knjižnički sustav ZaKi*

Ivona Despot, Ivona.Despot@min-kulture.hr

Nora Kulić, Nora.Kulic@min-kulture.hr

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Zagreb

Izlaganje

30. godina Dana europske baštine - platforma suradnje baštinskih institucija

Dani europske baštine predstavljaju najrasprostranjeniju participativnu kulturnu manifestaciju u Europi, a ujedno su i najzastupljenija kulturna manifestacija u Hrvatskoj. Osnovna je ideja približiti građanima bogatstvo i raznolikost kulturne baštine te potaknuti aktivno sudjelovanje zajednice u njezinu očuvanju i promicanju. Od samih početaka obilježavanja u Hrvatskoj, koji su bili skromni i u znaku tek nekoliko događanja, manifestacija je iz godine u godinu rasla te se razvila u respektabilan kulturni projekt. Danas se *Dani europske baštine* u Hrvatskoj obilježavaju u više od 60 naselja diljem zemlje, s više od 120 različitih događanja, što potvrđuje njihovu važnost te široku prihvaćenost među kulturnim institucijama i lokalnim zajednicama. Ova se manifestacija kontinuirano obilježava svake godine tijekom rujna i listopada, pružajući priliku za otkrivanje i novo vrednovanje kulturnih dobara, ali i za razmjenu znanja, iskustava i ideja koji povezuju različite baštinske i druge zajednice unutar Hrvatske. Ove godine slavimo 30. godišnjicu manifestacije *Dana europske baštine* u Hrvatskoj koja je pokrenuta proglašenjem posavskog sela Krapje selom graditeljske baštine 1995. godine.

Ključne riječi: *Dani europske baštine, kulturna manifestacija, suradnja, baštinske institucije*

Mirna Šuljug, mirna.suljug@vucedol.hr
Petra Rajtarević, petra.rajtarevic@vucedol.hr
Mirela Hutinec, mirela.hutinec@vucedol.hr
Muzej vučedolske kulture, Vukovar
Izlaganje

Digitalizacija arheološke građe u Muzeju vučedolske kulture

Muzej vučedolske kulture sustavno provodi digitalizaciju muzejske dokumentacije i građe od 2016. godine, no sami začetci rada na digitalizaciji sežu u ranije godine pod okriljem Gradskog muzeja Vukovar, a u svrhu pripreme i realizacije stalnog postava novog Muzeja na Vučedolu. Digitalizacija muzejske građe odnosila se na fotografiranje i videosnimanja arheološke građe, tj. muzejskih predmeta koji se u Muzeju vučedolske kulture nalaze u trajnoj posudbi iz Gradskog muzeja Vukovar, Gradskog muzeja Vinkovci i Arheološkog muzeja u Zagrebu. Otvorenjem stalnog postava 2015. godine i nabavom muzejskog programa Galis 2016. godine dolazi do formiranja prve muzejske zbirke, što je doprinijelo razvoju novih načina interpretacije, prezentacije, objave i čuvanja vrijedne arheološke kulturne baštine. Razvojem tehnologija i sve većom implementacijom virtualne i proširene stvarnosti u rad Muzeja, a posebno potaknutom za vrijeme pandemije izazvane koronavirusom, započinje snimanje stalnog postava i izložbenih projekata u 360°, a time posljedično i 3D snimanje muzejskih arheoloških predmeta. Trodimenzijska digitalizacija muzejskih predmeta započinje 2022. godine u svrhu realizacije izložbe *Vučedolac izvan okvira* prilikom čega su snimljeni/skenirani muzejski predmeti, antropološki materijal i muzeografska pomagala iz stalnog postava. Već iduće godine, uz potporu Ministarstva kulture i medija RH, nastavlja se s navedenim aktivnostima koje su doprinijele razvoju dodatnih programa i sadržaja, kao i boljoj vidljivosti Muzeja, čineći ga tako i dalje relevantnim stručnoj zajednici i široj publici.

Ključne riječi: muzeji, muzejske zbirke, 3D digitalizacija, prezentacija, arheološka građa

Branimir Tomić, btomic@mgz.hr

Muzej grada Zagreba

Mišo Paunović, miso.paunovic@hpm.hr

Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

Izlaganje

Budućnost digitalnih objekata i pitanje 3D modela na primjeru realizacija izložbi Muzeja grada Zagreba i Hrvatskog prirodoslovnog muzeja

Tema ovog izlaganja polazi od šire rasprave o statusu digitalnih objekata u doba algoritamske reprodukcije, a konkretizira se na primjeru izrade i obrade 3D modela predstavljenih na izložbama Muzeja grada Zagreba i Hrvatskog prirodoslovnog muzeja. U procesu digitalizacije predmeta i umjetničkih djela, posebice trodimenzionalnih, otvara se niz pitanja. Što je uopće „original“ kada govorimo o digitalnom modelu, kakva je njegova informacijska i kulturna vrijednost te kako ga kontekstualizirati unutar baštinske kulture? Na odabranim primjerima izložaba provedeno je skeniranje i izrada vrlo detaljnih 3D modela odabranih skulptura i drugih predmeta. Proces je uključivao tehničke korake poput fotogrametrije i digitalne obrade, ali i stvaranje složenog sloja metapodataka koji prate svaki model: dimenzije, materijali, mjesto i vrijeme nastanka, autorska prava, pa čak i bilješke o stanju djela u trenutku digitalizacije. Time svaki 3D model prestaje biti tek digitalna „kopija“ i postaje samostalan informacijski objekt s vlastitom dokumentacijskom vrijednošću i potencijalom za daljnje korištenje. Neke 3D predmete se trebalo spašavati sa zaključanih i zastarjelih računala, bez ikakvih informacija o sadržaju. Na temelju toga se povezuje praktičan rad rudarenja podataka s pitanjem ontološkog statusa digitalnih objekata, njihove vrijednosti i reprodukcije u digitalnom obliku. Središnje pitanje izlaganja glasi: što dalje poduzeti s tim modelima? Hrvatska kulturna infrastruktura još uvijek nema centralni repozitorij za pohranu, obradu i dijeljenje 3D modela. Sustavi poput M++ ili e-Kulture, iako funkcionalni za dvodimenzionalne i tekstualne zapise, nisu koncipirani za prihvata i dugoročno čuvanje kompleksnih 3D objekata. Time se otvara praznina u kojoj vrijedni digitalni sadržaji ostaju izvan sustava, pohranjeni u internim sustavima, s neizvjesnom budućnošću. Izlaganje će adresirati status 3D modela u kulturnom kontekstu - jesu li oni preslike originala, samostalni objekti ili alati za interpretaciju? Jesu li algoritamski generirani prikazi sekundarne izvedenice ili jednakovrijedni kulturni sadržaji?

Raspraviti će se mogućnosti budućeg razvoja repozitorija, standardizacije i institucionalnog prihvaćanja 3D modela kao legitimnog dijela kulturne baštine. Primjeri s izložbi MGZ-a poslužit će kao konkretne studije slučaja koji ilustriraju kako digitalizacija može očuvati, reinterpretirati i otvoriti nova polja pristupa umjetničkim djelima, ali i kako institucionalni okvir još uvijek traži odgovor na pitanje – što uistinu znači „digitalni original“ u petom informacijskom dobu?

***Ključne riječi:** digitalni objekti, 3D modeli, kulturna baština, ontološki status, repozitoriji*

Izdavačka djelatnost Muzičke akademije u Zagrebu: povijest, pregled, perspektive

Muzička akademija u Zagrebu najveća je i najstarija visokoškolska glazbena ustanova u Hrvatskoj. Osnovana je 1921., a u sastav Sveučilišta u Zagrebu ušla je 1979. Njezine djelatnosti obuhvaćaju ustrojavanje i izvođenje sveučilišnih studija; istraživanje i stručni rad na umjetničkom području - napose glazbene umjetnosti - te znanstvenim područjima humanističkih i društvenih znanosti; organiziranje koncerata, umjetničkih događanja i seminara; izdavačku, knjižničnu i informatičku djelatnost za potrebe nastave, umjetničkog, znanstvenog i stručnog rada te sudjelovanje u stvaranju i očuvanju glazbene baštine. Izdavačka djelatnost obuhvaća izdavanje umjetničke, znanstvene, nastavne i stručne literature, poput instruktivnih i kritičkih notnih izdanja, udžbenika, znanstvenih monografija, skripta, priručnika, zbornika radova, znanstvenih i stručnih časopisa, nosača zvuka i sl. Izdanja Muzičke akademije imaju važnu ulogu u podizanju vidljivosti njezine stručne i znanstvenoistraživačke djelatnosti, koja je po prirodi manje javno prisutna negoli ona umjetnička pa mnogi vrijedni doprinosi ostaju nepoznati širem krugu stručne i opće javnosti. U radu će se predstaviti povijest izdavačke djelatnosti Muzičke akademije, koja je započela 60-ih godina 20. stoljeća. U počecima je osobito važnu ulogu imao Muzikološki zavod Muzičke akademije, osnovan 1967. kao prvi centar sustavnog i organiziranog znanstvenoistraživačkog rada na području muzikologije u Hrvatskoj. Donijet će se pregled izdanja prema razdoblju objavljivanja, vrsti građe i autorima. Analizirat će se perspektive razvoja izdavačke djelatnosti, s posebnim naglaskom na ulogu Knjižnice Muzičke akademije, koja se tijekom stoljeća postojanja od inicijalne priručne zbirke razvila u središnju glazbenu knjižnicu u državi na usluzi nastavnicima i studentima akademije, kao i drugim profesionalnim glazbenicima, znanstvenicima i ljubiteljima glazbe. Uz knjige, note, časopise i audiovizualnu građu u njezinu bogatom i raznovrsnom fondu čuvaju se i autografi djela hrvatskih skladatelja. Objavljivanjem odabranih naslova javnosti bi se predstavio taj dio fonda. Osim kao prilog obogaćivanju hrvatske glazbene baštine, ovakva bi inicijativa bila nastavak dosadašnjeg niza kritičkih notnih izdanja Muzičke akademije posvećenih hrvatskim autorima.

Dosad neobjavljene i dostupne (samo) kao rukopisna knjižnična građa, note bi tako postale tiskane muzikalije te konkretan i primjenjiv izvedbeni materijal. Nadalje, predlažući Povjerenstvu za izdavačku djelatnost potencijalne naslove i pomažući autorima u realizaciji projekata, Knjižnica bi mogla imati važnu ulogu u razvoju nakladničkog niza koji bi u otvorenom pristupu javnosti predstavio ponajbolje studentske ocjenske radove (seminarske, diplomske, specijalističke, doktorske). Upravo je Knjižnica ta koja ih prikuplja i objavljuje u Digitalnom repozitoriju Muzičke akademije, jednoj od sastavnica skupnog repozitorija DABAR. Kao čuvarica vrijedne glazbene građe i središte informacija o glazbi, Knjižnica može postati važna karika u suvremenom izdavačkom procesu - od pripreme i pohrane građe do njezine diseminacije. Uspješnim spajanjem tradicije i novih tehnologija otvorio bi se put izdanjima koja će biti dostupna široj javnosti, a istodobno zadovoljiti visoke umjetničke i znanstvene kriterije. Uz pomoć Knjižnice Muzička bi akademija osnažila svoj identitet i učvrstila ulogu vodeće visokoškolske ustanove u području glazbenog izdavaštva u Hrvatskoj.

***Ključne riječi:** izdavačka djelatnost, Knjižnica Muzičke akademije, Muzička akademija, notna izdanja, sveučilišni udžbenici*

Marlena Vičević, mvicevic@nsk.hr
Ingeborg Rudomino, irudomino@nsk.hr
Sonja Pigac, spigac@nsk.hr
Tomislava Žilić, tzilic@nsk.hr
Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
Radionica

Kako dostaviti obvezni primjerak e-publikacija putem sustava eOP?

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u lipnju 2024. započela je s radom u novom informacijskom sustavu za prihvata i trajnu pohranu obveznog primjerka svih vrsta e-publikacija - sustavu eOP. Sustav eOP (e-Obvezni primjerak) izgrađen je u sklopu projekta *e-Kultura: digitalizacija kulturne baštine* Ministarstva kulture i medija te NSK kao jednog od partnera. Sustav eOP suvremeni je informacijski sustav temeljen na sustavu NIAS i osigurava prihvata i trajnu pohranu metapodataka i datoteka koja se odvija u sigurnom okruženju državnog oblaka. Sustav je namijenjen baštinskim ustanovama kao nakladnicima koje objavljuju digitalne publikacije poput e-knjiga, e-časopisa, zvučnih knjiga, digitalne glazbene i kartografske građe te drugih digitalnih izdanja koja su obuhvaćena Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/2019, 98/2019, 114/2022, 36/2024) i Pravilnikom o obveznom primjerku (NN 66/2020). Radionica će predstaviti tijekom dostave e-publikacija u eOP sustav, prikazujući sve korake u radnom procesu prihvata obveznog primjerka e-publikacija - od registracije nakladnika do dostave datoteka te ostalih funkcionalnosti samog informacijskog sustava. Detaljno će se objasniti pravilno navođenje metapodataka, kao i pravilna dostava datoteka. Poseban dio radionice bit će posvećen najčešće postavljenim pitanjima iz svakodnevnog rada s nakladnicima, ali i odgovaranju na pitanja sudionika vezana uz registraciju nakladnika i dostavu e-publikacija u sustav eOP. Cilj je radionice osnažiti baštinske ustanove u razumijevanju procesa dostave obveznog primjerka digitalne građe radi izgradnje i očuvanja nacionalne zbirke Croatica.

Ključne riječi: sustav eOP, obvezni primjerak e-publikacija, nakladnici

Petra Pancirov, ppancirov@nsk.hr
Elia Ekinović Micak, eekinovic@nsk.hr
Ana Knežević Cerovski, acerovski@nsk.hr
Lana Krišto Lončarić, lkristoloncaric@nsk.hr
Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
Radionica

Pravilnik KAM i nadzirani rječnici: važnost strukturiranih podataka i mogućnosti njihove primjene

Radionica istražuje mogućnosti primjene nadziranih rječnika u Pravilniku za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima (Pravilnik KAM). U Pravilniku KAM za većinu se elemenata preporučuje uporaba nadziranih rječnika i termina čime se postiže standardizacija podataka kao osnovni cilj Pravilnika KAM. U uvodnom dijelu radionice predstaviti će se nadzirani rječnici i nadzirani termini koji se koriste u Pravilniku KAM, naglasiti će se njihove prednosti u odnosu na nestrukturirane podatke te važnost njihove primjene u opisu i pristupu građi triju baštinskih zajednica. Prikazati će se mogućnosti primjene strukturiranih podataka u opisu različitih vrsta građe i u pristupu različitim entitetima obuhvaćenim Pravilnikom KAM. Kao primjer uporabe nadziranih rječnika u opisu prikazati će se rječnici koji se navode uz Međunarodni standard za bibliografski opis pojavnog oblika (ISBDM) dok će se primjena u pristupu različitim entitetima Pravilnika KAM temeljiti na predloženim nadziranim rječnicima u dodatku Pravilniku i drugim dostupnim normativnim bazama podataka. Polaznicima radionice pokazati će se mogućnosti izrade nekih od potrebnih nadziranih popisa i rječnika u Normativnoj bazi NSK. U radioničkom dijelu polaznici će imati zadatak primijeniti prikazane nadzirane popise i rječnike u opisu svojih vrsta građe. Rezultati rada temelj su za zajedničku raspravu koja bi ukazala na mogućnosti izrade i primjene odgovarajućih nadziranih popisa i rječnika u drugim baštinskim ustanovama.

Ključne riječi: baštinske ustanove, nadzirani rječnici, nadzirani termini, normativne baze podataka, Pravilnik KAM

Tri u jedan – arhiv, knjižnica i Muzej franjevačkog samostana Tolisa „Vrata Bosne“

Cilj je ovog rada popularizacija novootvorenog Muzeja franjevačkog samostana Tolisa „Vrata Bosne“ koji se nalazi u Bosanskoj Posavini pri Župi Uznesenja Marijina u Tolisi (Bosna i Hercegovina). Iako je službeni naziv Muzej „Vrata Bosne“, ovaj lokalitet nudi opciju „tri u jedan“ jer su u sastavu muzeja i knjižnica i arhiv. Strategijom otvorenog pristupa (16. 9. 2022.) ovaj vrijedni biser (ne)materijalne baštine posavskog kraja pridružen je kulturnoj i turističkoj karti mjesta koja treba posjetiti. Prema Knjizi dojmova u koju se upisuju posjetitelji iz cijelog svijeta i na mnogim jezicima, prvi je dojam iznenađenost bogatim, očuvanim i vrijednim zbirkama. Bosansko-hercegovački franjevci, fratri Bosne Srebrene, stoljećima su skupljali, pohranjivali i čuvali baštinu koja je, prema mjerilima struke, smještena u police od abonosa. Zbirke, od numizmatičke do etnološke, predstavljaju izazov i poziv istraživačima mnogih područja - povijesti, književnosti, arheologije, knjižničarstva i drugih. Razlog poziva na istraživanje su otkrivene i neotkrivene kulturne vrijednosti, npr. Biblija iz 1651. godine, tiskana u Amsterdamu, zatim arapsko-perzijsko-turski rječnik s latinskim tumačenjima iz 1780. godine, jedini očuvan u BiH te tiskan u Beču u četiri sveska, a također ovdje se nalazi i Gundulićev *Osman* iz 1826. godine, kao i brojna druga književna blaga. U Katalogu knjižnice obrađeno je oko 11 000 primjeraka, a još 50 000 novije građe čeka stručnu obradu. Muzej posjeduje bogate kolekcije umjetnina kao što su *Bivši bosanski biskupi* i *Bosanski biskupi s alegorijom Vjere* koje je naslikao Josip Franjo Mücke. To je bio rad za biskupa Josipa Jurja Strossmayera kojeg je đakovački biskup 1875. godine poklonio fra Martinu Nediću za tolišku župu. Skica slike nalazi se u likovnoj zbirci Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu, a za postojanje originala nije se znalo. Što se tiče arhiva, on predstavlja pravi izazov. U njemu se čuva vrijedna građa koja se laganim koracima primjereno smješta na police kako bi se očuvala od propadanja. Posla je puno, izazova još i više. Ali, za početak, vrijedi prvo doći i vidjeti uživo „tri u jedan“ - arhiv, knjižnicu i Muzej franjevačkog samostana Tolisa „Vrata Bosne“.

Ključne riječi: arhiv, knjižnica, Muzej „Vrata Bosne“, Župa Tolisa

Baština slavonskih plemićkih obitelji susret izazovima novih tehnologija u kontekstu suradnje AKM zajednice

Od početka ovog stoljeća svjedočimo značajnim obnovama rezidencijalnih objekata slavonskih plemićkih obitelji. Nakon desetljeća zanemarivanja i prešućivanja njihovog značenja u gospodarskom, društvenom, kulturnom i političkom životu istočne Hrvatske od 18. do sredine 20. stoljeća, njihova se baština novim interpretacijama i istraživanjima vraća u fokus AKM zajednice, a postaje i važnim faktorom kulturnog turizma. Od krajnjeg istoka do zapadnih granica Slavonije nižu se novoobnovljeni dvorci, najčešće u funkciji muzejskog sadržaja (npr. Ilok, Vukovar, Našice, Feričanci, Suhopolje, Virovitica). Uz obnove njihovih objekata posebno je važna komponenta predstavljanje likovne baštine slavonskog plemstva, uz onu knjižnu i arhivsku. Niz slavonskih muzeja, ali i drugih ustanova i institucija, suvremenim komunikacijskim pristupima i primjenom novih tehnologija nastoji odgovoriti na pitanja kvalitetnog predstavljanja važnog segmenta naše povijesti, baštine slavonskih plemićkih obitelji u 21. stoljeću. Ova pitanja odnose se prvenstveno na primjerenu prezentaciju muzejskog predmeta koji se putem digitalizacije i primjene multimedije nastoji približiti sve zahtjevnijem posjetitelju, odnosno korisniku kulturnih sadržaja kojeg se u okruženju digitalnih tehnologija nastoji senzibilizirati za realne baštinske predmete čije vrijednosti, poruke i značenje suvremenici tek trebaju upoznati. U nove muzejske postavbe sve se više implementiraju nove tehnologije, kao nadopuna informacija koje posjetitelju/korisniku pruža muzejska građa, no u određenim okolnostima one mogu poslužiti i kao supstitut za građu koja iz bilo kojeg razloga nedostaje u postavu. Uz pomoć digitalnih tehnologija moguće je napraviti i korak dalje, odnosno iskoračiti iz fizičkog okruženja muzejskog postava te učiniti baštinu dostupnom korisnicima kojima nije moguće posjetiti muzej. Korištenje novih tehnologija omogućava i umrežavanje predstavnika AKM zajednice s ciljem objedinjavanja i sistematiziranja te digitalnog prezentiranja baštine koja je fizički dislocirana, nedostupna ili čak izgubljena, odnosno uništena.

Na primjeru novog muzejskog postava Zavičajnog muzeja Našice, koji je smješten u novoobnovljenom prostoru Dvorca Pejačević, pokazat će se sadašnja situacija, kao i planirane aktivnosti koje se odnose na redefiniranje jedne muzejske ustanove u kontekstu suvremenih tehnologija i njihova utjecaja na kulturu sjećanja i identitet lokalne, ali i šire zajednice.

Ključne riječi: plemstvo, muzeji, digitalne tehnologije, Našice

Monika Lucić Fider, monikalucic@gmail.com

Gradska knjižnica Pakrac

Jelena Hihlik, jelehihlik@gmail.com

Željka Razumović-Odvorac, zeljka.razumovic@gmail.com

Muzej grada Pakraca

Izlaganje

Spahijski podrum – prostor zajedničke budućnosti muzeja i knjižnice

Spahijski podrum, nekadašnje skladište pakračkog vlastelinstva, ujedno i povijesna zgrada iz 18. stoljeća u središtu Pakraca, obnovljen je i prenamijenjen u suvremeni kulturni centar u kojem zajednički djeluju Gradska knjižnica Pakrac i Muzej grada Pakraca. Riječ je o jedinstvenom modelu u kojem se knjižnična i muzejska djelatnost isprepliću kroz stalne postavbe *Tajne gradske knjižnice*, *Naš zavičaj*, *Svijet graševine u Pakracu* i *Iz našeg polja, s našeg stola*. Inicijativa obnove proizašla je iz potrebe očuvanja i funkcionalne revitalizacije zaštićenog kulturnog dobra Republike Hrvatske koje je godinama propadalo. Dugogodišnja suradnja knjižnice i muzeja bila je temelj odluke o njihovom zajedničkom smještaju, pri čemu su obje ustanove profilirane kao generatori kulturnog života i važni čimbenici u obnovi kulturno-povijesnog identiteta Pakraca, teško narušenog tijekom Domovinskog rata. Projekt *Svijet graševine* omogućio je cjelovitu obnovu zgrade i uspostavu posjetiteljskog centra površine 2000 m², uređenog prema suvremenim interpretacijskim standardima i uz poštivanje standarda muzejske i knjižnične djelatnosti. Integracija muzeja i knjižnice u zajednički prostor stvorila je inovativan model interpretacije baštine, prvi takve vrste u Hrvatskoj te rijedak i u širem europskom i svjetskom kontekstu. U radu će biti predstavljeni razlozi, izazovi i okolnosti nastanka ovoga koncepta, kao i njegov značaj za kulturni razvoj i identitet lokalne zajednice, ali i turistički potencijal koji ovaj centar svakako pruža.

Ključne riječi: *Spahijski podrum, Muzej grada Pakraca, Gradska knjižnica Pakrac, hibrid, baština*

Borna Petrović, bpetrovic@ffos.hr
Tihana Lubina, tlubina@ffos.hr
Filozofski fakultet u Osijeku
Izlaganje

Kroz prizmu djelatnosti Hemeroteke Muzeja Slavonije: iskustva sa studentske prakse

Važan segment obrazovanja na prijediplomskom studiju Informatologije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku jest i stručna praksa. Ona se provodi u svim vrstama baštinskih, odnosno informacijskih ustanova - u knjižnicama, arhivima, muzejima, knjižarama, nakladničkim kućama, tiskarama te ostalim ustanovama koje u sklopu svog poslovanja uključuju pohranu, organizaciju i korištenje informacija u skladu s izvedbenim planom i studentskim programom Odsjeka. Sama organizacija stručne prakse ustrojena je tako da se studentima unutar kolegija Praktičan rad 1., 2. i 3. omogući uvid u rad različitih informacijskih ustanova, i to unutar propisane satnice koju je svaki student dužan odraditi. Na tom tragu postoji dugogodišnja suradnja Filozofskog fakulteta, konkretno samog Odsjeka i Muzeja Slavonije koja je, između ostalog, polučila i vrlo dobru suradnju kada je riječ o organizaciji i odrađivanju praktičnog rada jednopredmetnih i dvopredmetnih studenata tijekom zimskog i ljetnog semestra u Knjižnici, odnosno Hemeroteci Muzeja. Praksa se odrađuje prema različitim stupnjevima složenosti, ovisno o godini studija, pod stručnim nadzorom i vodstvom mentorice i djelatnice Hemeroteke, a dnevnik prakse prati i mentor na Odsjeku. Po završetku prakse u akademskoj godini 2024./2025., provedeno je pilot-istraživanje koje se sastojalo od intervjua sa studentima 2. godine prijediplomskog studija koji su pohađali praksu u Hemeroteci te *online* upitnika za sve studente prijediplomskog studija Informatologije, neovisno o ustanovi u kojoj su odrađivali praksu. Dobiveni rezultati istraživanja doprinose boljem razumijevanju studentskih afiniteta, posebice u pogledu upoznatosti s mogućnošću obavljanja prakse u Knjižnici/Hemeroteci, načinom njezine organizacije, razinom zadovoljstva te prijedlozima za poboljšanje rada u budućnosti.

Ključne riječi: Muzej Slavonije, Hemeroteka, stručna praksa, Odsjek za informacijske znanosti, studenti

Alta Pavin Banović, alta.pavin@gmail.com
Medicinska škola Osijek
Hrvoje Mesić, hmesic@aukos.hr
Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
Izlaganje

*Imerzivna iskustva osječkih srednjoškolaca u interakciji s proizvodima i uslugama
baštinskih ustanova*

Cilj je rada istražiti imerzivna iskustva osječkih srednjoškolaca koja nastaju putem interakcije s proizvodima i uslugama baštinskih ustanova te ih usporediti s imerzivnim iskustvima nastavnih sadržaja. Istraživanje se temelji na kvantitativnoj metodi - mrežnom upitniku sa zatvorenim pitanjima o načinima stjecanja imerzivnih iskustava u baštinskim ustanovama i u obrazovnom procesu. Postavljena su dva istraživačka pitanja: (IP₁) Doživljavaju li osječki srednjoškolci obrazovne sadržaje u školi imerzivnima u usporedbi s iskustvima koje nude baštinske ustanove? (IP₂) Nadopunjuju li osječki srednjoškolci školske sadržaje imerzivnim iskustvima u baštinskim ustanovama? Na temelju tih pitanja formulirane su dvije hipoteze: (H₁) Osječki srednjoškolci doživljavaju proizvode i usluge baštinskih ustanova imerzivnijima od obrazovnih sadržaja u nastavi. (H₂) Osječki srednjoškolci posjećuju baštinske ustanove koje nude imerzivna iskustva kako bi obogatili školske sadržaje. Upitnik je oblikovan prema Teoriji planiranog ponašanja (TPB) te uključuje stav, subjektivnu normu, percipiranu kontrolu ponašanja, namjeru i prošlo ponašanje. Odgovori se prikupljaju putem Likertove skale (1 - uopće se ne slažem, 5 - u potpunosti se slažem). Uz to, uključena su i pitanja o sociodemografskim obilježjima ispitanika (godina rođenja, spol, razred, mjesto prebivališta/boravišta). Istraživanje će se provesti u listopadu 2025. Osječki srednjoškolci dobit će putem elektroničke pošte poziv i poveznicu za ispunjavanje upitnika, čije je predviđeno trajanje oko 10 minuta. Očekuje se sudjelovanje približno 500 učenika, što će omogućiti uvid u njihovu percepciju proizvoda i usluga baštinskih ustanova kroz iskustvo imerzije. Glavno ograničenje istraživanja jest to što se provodi u samo jednom gradu. Rezultati se stoga mogu potvrditi ili proširiti ponavljanjem istraživanja u drugim gradskim sredinama u Republici Hrvatskoj. Praktična primjena rezultata očituje se u mogućnosti da baštinske, ali i obrazovne ustanove oblikuju strategije razvoja svojih usluga kako bi mladima ponudile kvalitetnija imerzivna iskustva.

Društveni značaj istraživanja leži u doprinosu razvoju planova, programa i strategija za osmišljavanje imerzivnih iskustava u baštinskim ustanovama za mlade, ali i za širu populaciju korisnika digitalnih tehnologija i usluga. Dobiveni rezultati mogu pomoći i nastavnicima u planiranju te implementaciji obrazovnih sadržaja obogaćenih imerzivnim elementima. Vrijednost istraživanja očituje se u pružanju povratnih informacija o iskustvima koja mladi stječu posjetom arhivima, knjižnicama i muzejima, kao i u poticanju razvoja strategija za približavanje proizvoda i usluga baštinskih ustanova mlađim generacijama. Poseban naglasak stavlja se na suradnju sa srednjoškolskim i visokoškolskim obrazovnim institucijama.

***Ključne riječi:** imerzivna iskustva, odgoj i obrazovanje, osječki srednjoškolci, proizvodi i usluge baštinskih ustanova*

Jasenka Pleško, jasenka.plesko@kgz.hr
Knjižnice grada Zagreba
Dunja Marija Gabriel, dgabriel@nsk.hr
Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
Izlaganje

„Europske knjižnice koje uče” - partnerski projekt Hrvatskog knjižničarskog društva

Projekt TELL financira se u okviru Erasmus+ programa, Partnerstva za suradnju u obrazovanju odraslih (KA220-ADU), a uključuje partnere iz Rumunjske (nositelj projekta), Italije, Grčke, Bugarske, Francuske, Portugala i Hrvatske. Projekt „Europske knjižnice koje uče” (TELL, Trans-European Learning Libraries, 2024. - 2026.) polazi od Preporuke o knjižničnom zakonodavstvu i politici u Europi (Preporuka CoE) Vijeća Europe iz 2023. godine. U Preporuci Vijeća Europe knjižnice su prepoznate kao ustanove koje su podrška svojoj zajednici u ostvarivanju slobode izražavanja, slobodnog pristupa informacijama i razvoju demokratskog društva; promicanju UN-ovih ciljeva održivog razvoja; razumijevanju i korištenju umjetne inteligenciju za sve stanovnike te razvijanju otpornosti knjižnica na neočekivane događaje (pandemije, prirodne katastrofe). Knjižnice u EU, uključujući i Hrvatsku, suočavaju se s brojnim izazovima pri ostvarivanju spomenutih ciljeva, posebice potrebe za stalnim razvojem vještina i kompetencija knjižničara te nedostatnim financiranjem na nacionalnoj i lokalnoj razini. Cilj je TELL projekta doprijeti do što više knjižničara i osposobiti ih za provedbu Preporuke Vijeća Europe u zemljama koje sudjeluju u programu Erasmus+ i koriste Europski strukturni investicijski fond (ESIF) za provođenje aktivnosti te zagovarati prepoznatljivost knjižnica i njihova djelovanja unutar ESIF-a za razdoblje 2028. - 2035. U okviru projekta TELL organizirat će se dvije međunarodne škole i drugi oblici osposobljavanja i poučavanja knjižničara o potrebnim novim kompetencijama, znanjima i vještinama te senzibilizacije donositelja odluka i građana o zadaćama narodnih knjižnica u suvremenom društvu.

Ključne riječi: Preporuka Vijeća Europe, stručno usavršavanje, projekt TELL

Zašto nam trebaju rječnici u AKM zajednici

Cilj je izlaganja pokazati ulogu rječnika u stručnoj obradi unutar AKM zajednice u kontekstu računalne obrade građe. Rječnici (pojmovnici, kontrolirani rječnici, tezaursi) imaju ključnu ulogu u procesu stručne obrade građe u knjižnicama, muzejima i arhivima u digitalnom okruženju jer omogućuju jednoznačno, točno i standardizirano opisivanje sadržaja građe. Rječnici osiguravaju da se isti pojmovi koriste za iste koncepte. To omogućuje ujednačeno indeksiranje i pretraživanje građe, bez obzira na to tko ju obrađuje i gdje se čuva. Ako različite ustanove koriste iste rječnike ili usklađene standarde, podaci se mogu lako razmjenjivati i povezivati. Rječnici predstavljaju temelj kvalitetne, dugoročno održive i korisnicima pristupačne računalne obrade građe. Bez njih bi pretraživanje bilo nepouzdan, a povezivanje podataka otežano ili nemoguće te bi stručna obrada u informacijskim sustavima postala sama sebi svrhom. Bez dobro definiranih rječnika digitalni sustavi postaju nepregledni, neprecizni i međusobno izolirani. Rječnici su temelj pametne digitalne baštine. Primjer koji će ovdje biti korišten jest Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima te njegova uloga u kontekstu korištenja rječnika. Naime, Pravilnik omogućuje standardizaciju opisa građe u AKM zajednici kroz strukturirano korištenje rječnika, čime podaci postaju usklađivi, ponovno upotrebljivi i pretraživi. Građa iz različitih institucija može biti povezana i prikazana zajedno, a raste i kvaliteta metapodataka, što poboljšava korisničko iskustvo. Navedeno jasno ukazuje na važnost korištenja rječnika prilikom stručne obrade građe u AKM zajednici.

Ključne riječi: kontrolirani rječnici, AKM zajednica u digitalnom okruženju, obrada građe u informacijskim sustavima, organizacija informacija

Marina Vinaj, marina.vinaj@mso.hr
Muzej Slavonije, Osijek
Tamara Štefanac, tsteфанac@nsk.hr
Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
Izlaganje

Upravljanje ostavštinama u knjižnicama i srodnim baštinskim ustanovama

Izlaganje će se usmjeriti na definiciju ostavština knjižne građe u baštinskim ustanovama te na razliku između teorijskog promišljanja i primijenjenog, praktičnog modela upravljanja u spomenutim ustanovama. Analizom pojedinih primjera iz prakse (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu; Muzej Slavonije, Osijek) ukazat će se na stanje građe te na moguće smjernice o njihovu upravljanju. Primjeri iz prakse ukazuju na potrebu usklađivanja imovinsko-pravnih odnosa osobe koja građu poklanja, prodaje ili čija se građa oporučno nasljeđuje. U spremištima naših baštinskih ustanova i dalje je pohranjen velik broj knjižne građe nepoznatog porijekla čija provenijencija, baš poput istraživanja provenijencije kulturno-povijesne građe, zahtijeva istraživanje dokumentacije matične ustanove, arhivskog gradiva, novinskih zapisa... Posebno je velik broj građe vezan uz razdoblje tijekom i neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Primjer istraživanja nepoznatih obiteljskih knjižnih zbirki u Muzeju Slavonije ukazuje na nužnost istraživanja provenijencije i ove vrste. Uz predložene smjernice i primjere olakšat će se prepoznavanje i tumačenje ovih zbirki i u ostalim baštinskim ustanovama te ukazati na njihovu ponekad iznimnu kulturno-povijesnu vrijednost za lokalnu zajednicu. Važni elementi kojima (raz)otkrivamo provenijenciju knjižne građe (*ex librisi*, potpisi, posvete...) svakako bi trebali biti dijelom opisa građe te ćemo pokazati primjere njihova bilježenja u kataložne zapise. Obiteljski knjižni fondovi predstavljaju kulturno-povijesne riznice grada. Svaka od njih krije svoju priču, kontekstualizira određeno vrijeme, progovara o vlasniku. Sve jedinice građe zajedno, poput muzejskih predmeta, čine povijesno, kulturološki, muzeološki i vizualno zanimljivu cjelinu važnu za iščitavanje povijesti.

Ključne riječi: *ostavštine, baštinska građa, istraživanje, dokumentacija, obiteljske knjižne zbirke*

Sanja Kosić, sanja.kosic@svkri.uniri.hr

Sanja Heberling Dragičević, sanjahd@svkri.uniri.hr

Sveučilišna knjižnica Rijeka

Izlaganje

Čuvanje i zaštita knjižnične građe Sveučilišne knjižnice Rijeka u svjetlu odredbi Pravilnika o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe

Pravilnikom o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe, objavljenim u ožujku 2023. godine, propisan je niz novih mjera i obveza koje su knjižnice dužne osigurati i provoditi. U Sveučilišnoj knjižnici Rijeka, analizom usklađenosti postojećeg poslovanja s odredbama Pravilnika, utvrđeno je da su pojedine postojeće prakse u skladu s novim odredbama dok je neke bilo potrebno izmijeniti ili nadopuniti. Također je bilo nužno donijeti nove interne dokumente (pravilnike, planove, protokole, upute) koji se odnose na čuvanje i zaštitu knjižnične građe. Ažurirani su Pravilnik o uvjetima i načinu korištenja građe i usluga Sveučilišne knjižnice Rijeka te Uputa o tehničkom opremanju knjižnične građe, a doneseni su novi interni Pravilnik o čuvanju i zaštiti knjižnične građe i Plan upravljanja digitalnom građom. Uspostavljene su procedure za provođenje preventivnih mjera zaštite knjižnične građe, definiran je sustav odgovornosti, a djelatnici su upućeni na dodatnu edukaciju u području preventivne zaštite građe. Provedene su i brojne tehničke mjere usmjerene na zaštitu prostora i zgrade. Izlaganje donosi prikaz mjera i procedura uvedenih u Sveučilišnoj knjižnici Rijeka kojima je podignuta razina čuvanja i zaštite knjižnične građe. Poseban naglasak stavljen je na automatizirani sustav udaljenog nadzora mikroklimatskih uvjeta u spremištima koji omogućuje kontinuirano i precizno praćenje te vizualizaciju prikupljenih podataka, kao i na sustav dojave kvarova na infrastrukturi u spremištima. Prikazuje se i način na koji Knjižnica odgovara na izazove čuvanja i zaštite građe u svakodnevnom radu, osobito u okolnostima provođenja složenih zahvata u sklopu energetske obnove zgrade Sveučilišne knjižnice Rijeka.

Ključne riječi: knjižnični akti, Pravilnik o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe, sustavi nadziranja uvjeta u spremištima knjižnica, Sveučilišna knjižnica Rijeka, zaštita knjižnične građe

Kako je nastala i što obuhvaća monografija o 70 godina rada Gradskog muzeja Županja?

Kako je nastala i što obuhvaća monografija o 70 godina rada Gradskog muzeja Županja? Monografija *Muzej o muzeju 1953. - 2023.* u izdanju Gradskog muzeja Županja autorice mr. sc. Janje Juzbašić, muzejske savjetnice, obuhvaća razdoblje kontinuiranog djelovanja Muzeja u razdoblju od 1953. do 2023. godine. Monografija je podijeljena na deset poglavlja uz manja potpoglavlja. Prvih sedam poglavlja prati sedam desetljeća rada Muzeja s naglaskom na izložbenu i izdavačku djelatnost. Uz navedene djelatnosti dan je uvid u prikupljanje materijalne i nematerijalne građe koje podrazumijeva i brojna istraživanja, zatim zaštitu građe, rad na stalnim postavima, stručni rad, organizaciju stručnih i znanstvenih skupova te edukativnu djelatnost. Posebna poglavlja posvećena su djelatnicima Muzeja te suvenirima i promidžbenim materijalima kojima se, uz brojne aktivnosti, povećava vidljivost rada Muzeja. Pregledom višedesetljetne djelatnosti Muzeja uočavaju se promjene ponajprije u porastu broja građe i muzejskih aktivnosti te broja stručnih djelatnika i muzejskih zgrada, što je potvrda prepoznavanja važnosti rada i uloge Muzeja u lokalnoj, kao i u široj zajednici. Izlaganje će prikazati kako je nastala monografija te s kojim se izazovima autorica susrela tijekom njezina stvaranja.

Ključne riječi: Muzej, monografija, Gradski muzej Županja

Izložbe Naste Rojc u Osijeku 1915. - 1935. godine

Nasta Rojc (Bjelovar, 6. studenog 1883. - Zagreb, 6. studenog 1964.) ubraja se među najznačajnije hrvatske umjetnice prve polovice 20. stoljeća te je u povijesti umjetnosti upamćena kao „prva hrvatska akademska slikarica“. U njezinu stvaralaštvu prepoznaju se utjecaji impresionizma, postimpresionizma, simbolizma i realizma, oblikovani kontaktima s bečkim i Münchenskim slikarskim krugom. Unatoč tome što fundus Muzeja likovnih umjetnosti u Osijeku (MLU) baštini svega tri njezina djela, arhivska istraživanja potvrđuju da je Rojc u Osijeku bila prisutna i aktivna između 1915. i 1935. godine, kada je izlagala sedam puta, uvijek u sklopu skupnih, doduše, nikada samostalnih izložbi. Istraživanje provenijencije djela Naste Rojc u fondusu MLU-a nastavak je istraživanja provedenog za potrebe izložbe *Tina Blau - učiteljica Naste Rojc*, održane u Muzeju likovnih umjetnosti u Osijeku od 20. ožujka do 27. travnja 2025. godine. Metodološki se temeljilo na analizi građe iz više institucija: dokumentacije i fundusa MLU-a i Muzeja Slavonije te arhivske građe Državnog arhiva u Osijeku. Poseban naglasak stavljen je na različite tipove izvora - muzejske predmete, arhivsku građu, kataloge izložbi te digitaliziranu građu - što je otvorilo pitanja pouzdanosti i reprezentativnosti izvora. Upravo se u toj dihotomiji između tiskanih i digitalnih izvora očituju zamke istraživanja: dok fizički materijali pružaju neposredan i verificiran uvid, digitalni izvori omogućuju bržu dostupnost, ali nerijetko uz rizik fragmentarnosti ili nedostatka kontekstualizacije. Uz njih, kao posebno vrijedni izvori su i svjedoci vremena u vidu novinskih zapisa ili (zapisanih) uspomena sudionika. Istraživanjem izložbene aktivnosti Naste Rojc u Osijeku moguće je pratiti generalnu izložbenu dinamiku u gradu tijekom međuratnog razdoblja. Učestalija izložbena aktivnost rezultirala je ulaskom prvaka hrvatske moderne, među njima i Naste Rojc, u privatne zbirke Osječana, što svjedoči o živoj recepciji moderne umjetnosti među građanstvom. Zahvaljujući tome, Osijek se čvrsto pozicionirao kao jedna od značajnih postaja umjetnosti prve polovice 20. stoljeća. Konačno, istraživanje ne samo da pridonosi boljem razumijevanju provenijencije i recepcije djela Naste Rojc, nego i otvara širi prostor za razmatranje metodoloških izazova u korištenju različitih vrsta izvora. Time se daje doprinos kako valorizaciji samog opusa umjetnice, tako i istraživanju kulturne povijesti Osijeka i hrvatske moderne u cjelini.

Tamna soba u novom ruhu

Ulaskom u prostor Tiflološkog muzeja posjetitelj ne dolazi samo vidjeti izloženo - on dolazi i dodirnuti, osjetiti, promisliti, suočiti se sa sljepoćom i pokušati je razumjeti. Muzej svojim sadržajem nudi iskustvo koje nadilazi klasično razgledavanje predmeta jer uključuje i aktivno sudjelovanje. Time se posjetitelja potiče na dublje promišljanje o tome što znači živjeti u svijetu u kojem je vizualna percepcija uskraćena ili bitno ograničena. Jedna od najupečatljivijih cjelina stalnog postava *Tamna soba* od samog otvorenja pa sve do danas doživjela je niz nadogradnji i obogaćivanja sadržaja. Ona je s vremenom postala simbol senzibilizacije i edukacije te jedan od najposebnijih dijelova Muzeja koji se posjetiteljima urezuje u pamćenje. Cilj i svrha *Tamne sobe* jest pružiti posjetitelju jedinstveno iskustvo „nevida“ - boravka u prostoru bez vizualnih informacija. U toj potpuno multisenzoričkoj sobi posjetitelj je pozvan osloniti se isključivo na preostala osjetila: dodir, sluh, njuh i okus. Tako stječe barem približnu predodžbu o tome kako je to kretati se svijetom u potpunom mraku, ali i razvija dublju svijest o važnosti i snazi drugih osjetilnih doživljaja. Dodavanjem novih audio, taktilnih i haptičkih sadržaja dodatno smo obogatili *Tamnu sobu*. Time smo ne samo osvežili njezin izgled i dojam već i produbili iskustvo koje vodi prema senzibilizaciji posjetitelja - prije svega prema osobama s oštećenjem vida, a posredno i prema osobama s drugim vrstama invaliditeta. Na taj način *Tamna soba* ostaje prostor učenja, razumijevanja i empatije, ali i prostor otkrivanja bogatstva percepcije koje nadilazi samo vid. Svojom posebnom atmosferom *Tamna soba* posjetitelja poziva da zastane, posluša tišinu, istraži prostor dodirom, osjeti zvukove i mirise koji inače ostaju u drugom planu. Upravo u toj jednostavnosti leži njezina snaga - podsjetnik da svijet ne opažamo samo očima, nego cijelim tijelom i svim osjetilima.

Ključne riječi: *tama, sljepoća, višeosjetilnost, senzibilizacija, pristupačnost*

Vukovarske novosti – iz pera osječkog Hrvatskog lista 1939./1940.

Novinski tekstovi izuzetno su vrijedan i često jedini izvor za istraživanje povijesno-društvenih prilika nekog prostora i vremena. Osječki *Hrvatski list*, koji je izlazio 1920. - 1945., važan je kroničar osječke i šire političke, društvene, gospodarske i kulturne svakodnevice tog vremena. Njegova rubrika *Širom Slavonije* donosi niz vijesti iz šireg regijskog područja, pa tako i vukovarskog. A upravo su njegove *Novosti iz Vukovara* bile povod za istraživanje kulturne povijesti Vukovara sadržane u jednom osječkom dnevniku, izvan usko lokalnih vukovarskih okvira, što je rezultiralo izložbom, kao i ovim radom. Ovim će se radom istaknuti važnost novina kao vrijednog izvora informacija, s posebnim naglaskom na *Hrvatski list*, njegovu ulogu i značaj u osječkom međuratnom razdoblju te važnost istraživanja kulturne povijesti Vukovara otisnute na njegovim stranicama. U tom će se smislu posebna pozornost posvetiti vijestima iz Vukovara iz 1939. i 1940. godine, koje su ujedno bile poticaj za izvrsnu suradnju dvaju slavonskih muzeja: Muzeja Slavonije u Osijeku i Gradskog muzeja Vukovar. Zahvaljujući toj suradnji, moguće je iščitati važne dijelove kulturne povijesti Vukovara toga razdoblja, kako u društvenom kontekstu, tako i u kontekstu muzejske suradnje, muzejskog stvaranja te oblikovanja izložbenih i digitalnih sadržaja.

Ključne riječi: osječke novine *Hrvatski list*, *novosti iz Vukovara*, kulturna povijest, suradnja dvaju muzeja, izložbeni i digitalni sadržaji

Laž ili postistina, istinitija od istine

U radu je dano obrazloženje kako su se „rodile“ i „na životu održale“, između inih kad je Dubrovačka Republika u pitanju, nekoliko laži (neistina ili obmana) iz povijesti Dubrovnika koje su s vremenom postale znanstvene spoznaje. Prva je da su izbjeglice iz Epidaura, današnjeg Cavtata u Konavlima, utemeljile Dubrovnik. Ovdje se ponajprije radi o predaji koja se ne predaje. Rijetko je koja lokalna migracija izazvala toliko rasprava, povijesnih prijevora, u konačnici i stručnih sukobljavanja priznatih znanstvenika, povjesničara i arheologa, nego što je migracija izbjeglica iz Epidaura u Raguzij. Zanimljivo je koliko je ova predaja imala ili ima utjecaja na razmatranja unutar povijesne znanosti. Njena je snaga tolika da su sudionici rasprava o počecima Dubrovnika čak zaobilazili izvore koji joj nisu išli u prilog ili nisu dovoljno uvažavali. Najvjerojatnije je ova ipak osobitost uvjetovana posebnosti i izuzetnošću samog Dubrovnika kakvog poznajemo danas i pratimo od vremena najranijih nepobitnih arhivskih izvora. Opći pristup onemogućio je dijelom kvalitetno sagledavanje opsega i naravi pojedinih pitanja. Očigledno je da je, kad je riječ o Dubrovniku, najjednostavnije i najmanje bolno bilo prihvatiti općeprihvaćenu stvar da je nastao na goljoj hridi. Druga je ta da je Dubrovačka Republika prva država na svijetu koja je priznala Sjedinjene Američke Države. Radi se o tvrdnji koja se provlači i traje, ne samo kao mamac turistima, tj. potencijalnim gostima Dubrovnika, i to prije svega onima iz Sjedinjenih Američkih Država ali i drugih zemalja, već se kontinuirano rabi u društvenom, kulturnom i političkom životu na svim razinama javnog djelovanja u Hrvatskoj. Oni manje odlučni, pomalo preispitujući vjerodostojnost navedene tvrdnje, pomirljivijim tonom naglašavaju da je ipak možda samo bila među prvima. Nije problem u tome je li Dubrovačka Republika bila prva ili među prvima, već u činjenici da Senat nikada nije sklopio ugovor o prijateljstvu (savezu) i trgovini sa Sjedinjenim Američkim Državama niti je takvu odluku donijelo Malo, a ratificiralo Veliko vijeće. Treća je ta da se u vrijeme Dubrovačke Republike nikada nisu sastajala vijeća niti su se donosile odluke za vrijeme južine, pa su čak i postojale olakotne okolnosti za ubojstva učinjena za vrijeme šiloka i južine. Tu su i legende o prokletstvu otoka Lokruma i kamenu-sovi (maskeron) koji donosi sreću itd. Danas su najopasnije laži o „srpskom Dubrovniku“ s ciljem svojatanja njegove kulturne baštine.

Sve ove laži ili postistine najbolje svjedoče o tome kako živimo u svijetu u kojem su alternativne činjenice zbog interesa etnonacionalnih političkih elita koje koriste mitološke predodžbe kao moderne političke mitove postale jednakovrijedne znanstveno utemeljenim činjenicama. Proizvodnja postistine utemeljena je na prihvatanju alternativnih činjenica ili gubljenju sposobnosti njihova razlikovanja od vjerodostojnih činjenica. Možemo se upitati: „Je li istina zastarjela? Sahranjuje li istinu masovno porađanje mita? Je li istina svedena na ono u što vjerujemo ili u što želimo vjerovati, na ono što nam koristi i na ono što suzbija da budemo oštećeni? Hoćemo li se pomiriti s liberalnim tezama da demokraciji koristi ako ljudi za njihovo dobro žive u neznanju? I konačno - jesmo li, mi arhivisti, intelektualci?“

Ključne riječi: *Raguzij, Epidaur, izbjeglice, Dubrovačka Republika, Sjedinjene Američke Države, laž, postistina, alternativne činjenice, intelektualac*

Davor Špoljar, davor.spoljar@pregrada.hr
Muzej grada Pregrade Zlatko Dragutin Tudjina
Janja Maras, janja.maras@kgz.hr
Knjižnice grada Zagreba
Radionica

Kako baštinske ustanove i organizacije mogu sudjelovati u EU programu Erasmus+?

Ova radionica namijenjena je predstavnicima baštinskih ustanova i organizacija koji su zainteresirani za sudjelovanje u EU programu Erasmus+. Voditelji radionice na početku će predstaviti koje sve mogućnosti sudjelovanja u ovom programu Europske unije postoje za predstavnike AKM zajednice, uz nekoliko primjera dobre prakse, a zatim će sudionici radionice biti podijeljeni u skupine te će uz podršku voditelja osmisliti vlastiti predložak projektnog prijedloga za prijavu na sljedeći javni poziv za sredstva iz programa Erasmus+. Na radionici će sudionici promišljati o svojim obrazovnim potrebama, potrebama svoje ustanove ili organizacije, internacionalizaciji i uvođenju europske dimenzije u rad i djelovanje te drugim važnim aspektima projektne prijave. Također, sudionici će pokušati osmisliti formate mobilnosti koje planiraju realizirati putem programa Erasmus+ za zaposlenike ili članove, odnosno za odrasle polaznike obrazovnih programa. Sudjelovanjem u ovoj radionici, polaznici će steći osnovna znanja za pripremu projektnog prijedloga za sudjelovanje u programu Erasmus+.

***Ključne riječi:** EU programi, Erasmus+, obrazovanje odraslih*

Borna Petrović, bpetrovic@ffos.hr
Melita Aleksa Varga, maleksa@ffos.hr
Kristina Feldvari, kfeldvari@ffos.hr
Filozofski fakultet u Osijeku
Radionica

Predmetna obrada suvremenih poslovia

Ciljevi su radionice osposobiti sudionike za određivanje očemnosti suvremenih hrvatskih poslovia koristeći mrežne korpusne baze, naučiti sudionike metodologiji predmetne obrade suvremenih hrvatskih poslovia te ih potaknuti na razmatranje poslovia kao funkcionalnih diskurzivnih jedinica i dijela nematerijalne kulturne baštine. U teorijskom dijelu radionice govorit će se o posloviama kao dijelu nematerijalne kulturne baštine, njihovim lingvističkim odrednicama te međunarodnim i domaćim tiskanim i digitalnim paremiološkim zbirkama. Iznijet će se teorijske i metodološke pretpostavke znanstvene obrade poslovia kroz prizmu paremiologije, uzimajući u obzir činjenicu kako je značenje poslovia kontekstualno ovisno te kako one imaju i doslovno (denotativno) i prenesena (konotativna) značenja; te kroz prizmu informacijskih znanosti, gdje se prilikom predmetne obrade treba uzimati u obzir dvojako značenje poslovia, rječnike korisnika koji sami oblikuju termine za pretraživanje te specifičnosti informacijskog sustava za rad na ovakvoj građi. Kao realizacija svega navedenog, predstaviti će se *Portal hrvatskih poslovia* nastao u sklopu dvaju istoimenih projekata pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Kristine Feldvari pri Centru za istraživanje kulturnog identiteta i regionalne baštine na Filozofskom fakultetu u Osijeku. U praktičnom dijelu radionice sudionici će proći obuku o korištenju Portala te će dobiti korisničke račune za pristup bazi poslovia. Uz vodstvo izlagača, koristeći prilagođenu Lancasterovu metodologiju predmetnog označivanja, sudionici će najprije zajednički predmetno obraditi jednu suvremenu hrvatsku posloviu kako bi se upoznali s metodologijom njihove predmetne obrade. Nakon toga će pristupiti bazi gdje će samostalno predmetno obraditi odabrani uzorak suvremenih hrvatskih poslovia. Potom će svaku posloviu klasificirati prema klasifikacijskoj shemi The Matti Kuusi International Type System of Proverbs. Po završetku predmetne obrade poslovia prokomentirat će se rezultati na zbirnoj razini te međusobna dosljednost sudionika u predmetnom označivanju. Radionicom će se sudionike potaknuti na razmatranje poslovia kao funkcionalnih diskurzivnih jedinica koje odražavaju društvene norme, vrijednosti, odnose i predrasude.

Prateći činjenicu kako su poslovice u Republici Hrvatskoj do pokretanja projekta *Portala hrvatskih poslovica* bile na margini znanstvenog interesa, sudionike će se osvijestiti o važnosti digitalne valorizacije nematerijalne kulturne baštine te interdisciplinarnog pristupa njezinoj interpretaciji.

Ključne riječi: kulturna baština, očemnost, poslovice, paremiologija, predmetna obrada

Konzervatorsko-restauratorska radionica: od makro do nanorazine

Proces suvremene konzervatorsko-restauratorske obrade obično se sastoji od različitih faza koje najčešće uključuju razna konzervatorsko-restauratorska istraživanja, lociranje i otkrivanje izvornog povijesnog sloja, repozicioniranje i spajanje slomljenih dijelova, konsolidaciju, desalinizaciju, fotodokumentiranje i sl. S obzirom na to da se u sklopu AKM zajednice čuva i obrađuje građa izrađena od različitih povijesnih materijala, tehnike obrade mogu se znatno razlikovati ovisno o vrsti građe koja se obrađuje. Stoga se, primjerice, postupci konzerviranja-restauriranja nepokretne kulturne baštine poput povijesnih zgrada ili arheoloških lokaliteta bitno razlikuju od onih koji se primjenjuju na pokretnoj kulturnoj baštini izrađenoj od papira, tkanine, kože, stakla, metala, kamena, kosti ili keramike. Jedna od nezaobilaznih faza obrade su konzervatorsko-restauratorska istraživanja koja posljednjih godina postaju sve značajniji izvor informacija o drevnim materijalima, tehnologijama te općenito civilizacijskim dosezima pojedinih naroda ili grupe naroda u određenim povijesnim periodima. Zahvaljujući intenzivnom razvoju analitičke opreme u drugoj polovici 20. i početkom 21. stoljeća, omogućena su istraživanja na mikro ili čak nanorazini koja otkrivaju određene informacije iz prošlosti do kojih je sve donedavno bilo gotovo nemoguće doći. Na radionici će biti prikazani primjeri obrade različitih povijesnih materijala s određenim zanimljivostima otkrivenim tijekom postupka konzerviranja i restauriranja.

***Ključne riječi:** konzervatorsko-restauratorska istraživanja, mikrorazina, nanorazina*

*Digitalna transformacija i održivi razvoj: uloga visokoškolskih knjižnica u provedbi
Digitalne agende za Europu i UN Agende 2030*

Visokoškolske knjižnice danas djeluju na sjecištu digitalne i društvene transformacije te imaju sve važniju ulogu u provedbi strateških politika poput Digitalne agende za Europu (2020. - 2030.) i UN Agende 2030. Cilj je ovog postera prikazati kako se ciljevi i vrijednosti ovih dvaju dokumenata preklapaju u djelokrugu visokoškolskih knjižnica te kako knjižnice svojim aktivnostima izravno pridonose njihovoj provedbi. Digitalna agenda za Europu usmjerena je na jačanje digitalne infrastrukture, razvoj digitalnih vještina i poticanje digitalne uključenosti u svim sektorima, uključujući obrazovanje i istraživanje. Usporedno s tim UN Agenda 2030 pomoću 17 ciljeva održivog razvoja (SDG) ističe važnost kvalitetnog obrazovanja (SDG 4), smanjenja nejednakosti (SDG 10), jačanja inovacija i infrastrukture (SDG 9) te razvoja učinkovitih i uključivih institucija (SDG 16 i 17). Visokoškolske knjižnice prepoznaju i integriraju ove ciljeve razvojem digitalnih usluga i platformi, osiguravanjem pristupa znanstvenim i obrazovnim izvorima, jačanjem digitalne i informacijske pismenosti, pružanjem podrške otvorenoj znanosti te inkluzivnih usluga namijenjenih ranjivim i podzastupljenim skupinama. Tako knjižnice pridonose smanjenju digitalnog jaza, poticanju inovacija i osnaživanju akademske zajednice za aktivno sudjelovanje u održivom razvoju. Na posteru će se grafički prikazati preklapanja ciljeva Digitalne agende za Europu i UN Agende 2030, s naglaskom na područja kao što su digitalna pismenost, otvoren pristup znanju, društvena inkluzija i podrška inovacijama. Ova će mapa prikazati točke preklapanja strateških ciljeva i mogućnosti konkretnog djelovanja knjižnica. Posebno će biti predstavljeni primjeri iz prakse Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji ilustriraju provedbu ovih ciljeva kroz rad knjižnica. Među njima su radionice za razvoj digitalnih vještina, promicanje otvorenih obrazovnih resursa te aktivnosti usmjerene na podršku studentima koji se suočavaju s jezičnim, kulturnim ili društvenim preprekama, čime se knjižnica pozicionira kao prostor podrške, jednakosti i osnaživanja.

Poster će istaknuti visokoškolsku knjižnicu kao aktivnog dionika digitalne i društvene transformacije te potaknuti raspravu o njenoj strateškoj ulozi u provođenju razvojnih politika na nacionalnoj i globalnoj razini.

Ključne riječi: Digitalna agenda za Europu, digitalna inkluzija, održivi razvoj, UN Agenda 2030, visokoškolske knjižnice

Jelena Lešaja, jelena.lesaja@hkzasl.hr
Karolina Zlatar Radigović, ravnateljica@hkzasl.hr
Matija Sinković, matija.sinkovic@hkzasl.hr
Hrvatska knjižnica za slijepe, Zagreb
e-poster

Putevima pristupačnosti i digitalne inkluzije - kroz Erasmus+ programe do međuknjižnične suradnje

Posredstvom Erasmus+ programa djelatnicima Hrvatske knjižnice za slijepe omogućeno je učiti od kolega iz srodnih knjižnica u Europi. Projekt *Putevima pristupačnosti i digitalne inkluzije* uslijedio je nakon uspješno završenog srodnog projekta u 2023. godini. Nakon upoznavanja s danskim i norveškim modelom pristupačnih knjižničnih usluga djelatnici su u intenzivnim radnim posjetima specijalnim i narodnim knjižnicama upoznali belgijski, finski i litavski model. U specijaliziranom području knjižnica namijenjenih osobama s teškoćama čitanja standardnog tiska, koje često i same proizvode građu u pristupačnim formatima, ključno je uspostavljati međunarodne kontakte. Razmjenom iskustava s kolegama u svijetu dolazi se do brojnih informacija vezanih uz društvene i tehnološke promjene, zatim promjene vezane uz korisničke skupine, aktualnu terminologiju i primjenu relevantnih zakona na nivou Europske unije. Poster prikazuje ciljeve projekta i specifičnosti pojedinih knjižničnih usluga. Sažeto su obrađeni primjeri dobre prakse koji služe kao poticaj i smjerokaz za razvoj korisničkih usluga, produkcije i distribucije pristupačnih formata u Hrvatskoj knjižnici za slijepe. Pristup svake knjižnice razlikuje se programskim rješenjima, premreženošću sa srodnim ustanovama, distribucijom građe i svojim kampanjama, ali svima je u cilju učiniti čitanje pristupačnijim, a usluge što inkluzivnijima.

Ključne riječi: Erasmus+ programi, građa u pristupačnim formatima, inkluzivne knjižnične usluge, međuknjižnična suradnja, osobe s teškoćama čitanja standardnog tiska

Uloga knjižničara u jačanju kritičkog mišljenja i digitalne pismenosti: radionice medijske pismenosti za građane 55+

Rad je nastao kao osvrt na sudjelovanje članica Knjižničarskog društva Dubrovnik u projektu DU-CHECK. Platforma DU-CHECK nastala je kao projekt Sveučilišta u Dubrovniku 2024. godine s ciljem stvaranja centra za provjeru informacija i građansku otpornost. Okuplja stručnjake iz različitih sfera - od sveučilišnih profesora i studenata do knjižničara i medijskih profesionalaca. Uz Sveučilište koje je nositelj projekta partneri su Audiovizualni centar Dubrovnik i Knjižničarsko društvo Dubrovnik. Centar razvija i prilagođava sadržaje koji su usmjereni na obogaćivanje programa medijske pismenosti, posebice za mlade i starije od 55 godina. Sveučilište i Audiovizualni centar organiziraju edukacije, vode centar za provjeru informacija i mrežnu stranicu te podcast dok su knjižničarke iz Knjižničarskog društva preuzele na sebe edukaciju posebnih skupina korisnika. Knjižničarsko društvo Dubrovnik, koje je zastupala knjižničarka Marjana Leventić, u projekt se uključilo prvo kao sudionik trodnevnog webinara za knjižničare iz cijele Dubrovačko-neretvanske županije. Trodnevnu radionicu proveo je Odjel za komunikologiju Sveučilišta u Dubrovniku (danas Fakultet za medije i odnose s javnošću), uz sudjelovanje svojih i gostujućih predavača, a cilj je bio osnaživanje knjižničara za digitalno doba, s posebnim naglaskom na medijsku pismenost i rad s korisnicima. Kolegica Lucijana Pendo održala je radionicu medijske pismenosti za srednjoškolce. Nakon toga su knjižničarke iz Knjižničarskog društva Dubrovnik održale radionice medijske pismenosti za građane 55+ unutar cijele županije. Organizirana je četverodnevna radionica u Dubrovniku, dvodnevna u Cavtatu te jednodnevne u Metkoviću, Pločama i Blatu na Korčuli. Odaziv nije bio svugdje jednak te su sve sudionice bile žene koje su izrazile veliko zadovoljstvo provođenjem ovakvih edukacija. Zaključak je nakon svake radionice bio da je važno biti medijski i informacijski pismen te dobro provjeriti svaku informaciju ili poruku. Sudionice su također izrazile želju za informatičkim radionicama na kojima bi se mogle educirati o postavkama na računalima i mobilnim uređajima koji omogućuju zaštitu privatnosti i sprječavanje virusa ili neželjenih poruka. Ovo postersko izlaganje donosi osnovne informacije i fotografije s održanih radionica.

Ključne riječi: DU-CHECK, medijska pismenost, knjižničari, korisnici, građani 55+

Maja Popović, maja.popovic@kgz.hr
Nikolina Pucar, nikolina.pucar@kgz.hr
Željka Turk Joksimović, zeljka.turk.joksimovic@kgz
Knjižnice grada Zagreba - Gradska knjižnica
e-poster

Pseudonimi i autentičnost: kritičko razmišljanje katalogizatora u digitalnom dobu

Normativne baze knjižnica mijenjaju se s promjenama u društvu. U skladu s tim predstavljamo e-poster *Pseudonimi i autentičnost: kritičko razmišljanje katalogizatora u digitalnom dobu* o navođenju autora u normativnoj bazi ZaKi-ja, računalnog knjižničkog kataloga Knjižnica grada Zagreba. Prateći katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, KAM pravilnik za opis i pristup gradi u knjižnicama, arhivima i muzejima i slijedeći Etički kodeks koji je stručna zajednica katalogizatora/ica diljem svijeta svijeta donijela 2021. godine (potpisnice ALA, CILIP i CFLA-FCAB), nastojimo zagovarati jednakost i inkluzivnost autora, uz poštivanje privatnosti. Katalogizatori imaju veliku profesionalnu i moralnu odgovornost pri prikupljanju, obradi i prikazivanju informacija o autorima čija se djela nalaze u fondu knjižnica, a velik naglasak u ovom procesu počiva na poštivanju anonimnosti autora. Biografski su podaci transparentni i javno dostupni, stoga je i etička procjena katalogizatora bitan segment u stvaranju normativne baze. Katalogizator danas više ne ovisi samo o internim priručnicima, već mora pratiti i zakonodavni okvir zemlje u kojoj djeluje, a kako je zaštita osobnih podataka vrlo bitan segment tog okvira, svakako se nastoji izbjeći narušavanje autorove privatnosti. Kada se radi o pseudonimu - izmišljenom imenu koje autor književnog ili umjetničkog djela stalno ili povremeno upotrebljava u svom stvaralačkom radu - napušta se praksa navođenja autorova pravog imena ukoliko je on zatražio anonimnost, a koja je do sada bila obavezna prema pravilima PPIAK-a (član 96, 9/8, III/6). Isto tako, predlaže se i navođenje opće katalogizatorove napomene u polje 830 koja korisnicima nije vidljiva, a ipak nosi informaciju o tome da autor želi ostati anoniman.

Ključne riječi: *pseudonimi, privatnost, katalogizacija, etički kodeks, normativna baza, anonimnost, digitalno doba*

Knjižnica obitelji Pejačević u Zavičajnom muzeju Našice

Posterskim izlaganjem prikazat će se stalni postav *Knjižnica obitelji Pejačević*, kao dio nove muzeološke koncepcije Zavičajnog muzeja Našice smještenog u Dvorcu Pejačević. Fond obiteljske knjižnice vjerojatno se počeo izgrađivati u prvoj polovici 18. stoljeća dolaskom obitelji Pejačević u Našice. U periodu dogradnje dvorca, u drugoj polovici 19. stoljeća, knjige su dobile svoj poseban prostor i opremu u zapadnom dijelu suterena Dvorca. U Našicama je sačuvano oko 1000 knjiga, no pretpostavlja se da je knjižnica izvorno imala oko 5000 knjiga. Pretežno su to bile knjige na njemačkom, francuskom i mađarskom jeziku, uz nešto knjiga na talijanskom, engleskom i hrvatskom jeziku. Knjižnica je početkom 20. stoljeća obogaćena vrijednim knjigama iz ostavštine obiteljskog kroničara Julijana grofa Pejačevića (1833. - 1906.), koji je na svoje knjige stavljao vlastiti pečat. Teško je stradala nakon Drugog svjetskog rata, kada su obiteljski arhiv i dio knjiga namjerno uništavani ili prodavani, dok je veći dio KOMZA odnijela u današnji Muzej Slavonije. Obitelj je napravila i Katalog popisanih knjiga obitelji Pejačević iz 1935. godine, kada je na većinu knjiga stavljen crveni, ovalni pečat EX LIBRIS BIBLIOTECAE NASICIENSIS. Danas su ovaj i ostali *ex librisi*, odnosno posvete i potpisi članova obitelji pokazatelji pripadnosti knjiga našičkoj obitelji Pejačević. Uvid u sadržaj knjiga govori o znalačkom odabiranju i istančanom ukusu pri kupovanju knjiga, od tadašnjih suvremenih književnih trendova do knjiga potrebnih za opću kulturu svakog pojedinca, za obrazovanje i zadovoljenje različitih interesa jedne plemićke obitelji. U prostoriji stalnog postava Knjižnice sačuvan je i jedini originalni kamin u Dvorcu, s okvirom od crvenog mramora iz Šikloša (Mađarska). Uz knjižnu građu izložene su umjetnine (pretežno grafike) iz obiteljske zbirke te nacrti neostvarenog projekta uređenja mansarde Dvorca iz 1917. Na stolu je izložena originalna tintarnica iz zbirke obitelji Pejačević s ugraviranim detaljem obiteljskog grba, najstarija knjiga iz 1809. i Katalog popisanih knjiga iz 1935. godine. Danas je ova knjižnica koncipirana kao muzejska zbirka pod nazivom *Knjižnica obitelji Pejačević*. Njena se građa čuva u originalnim bibliotečnim ormarima iz 19. stoljeća i u novoj muzeološkoj koncepciji prezentirana je *in situ* u prostoru suterena Dvorca, kao jedinstven primjer na prostoru Slavonije.

Ključne riječi: Našice, obitelj Pejačević, muzej, knjižnica

Aplikacijski profil za obradu serijske građe u kontekstu Pravilnika za opis i pristup građi (KAM)

Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima (KAM) pruža sveobuhvatne smjernice za standardizaciju opisa i pristupa različitim vrstama građe, uključujući serijsku građu kao vrstu neomeđene građe, poput časopisa, novina, godišnjaka, *online* časopisa, neomeđenih nakladničkih cjelina i drugih periodičkih izdanja. Aplikacijski profil predstavlja konkretan alat za primjenu tih smjernica kroz mapiranje Pravilnika u informacijske sustave, odnosno prijevod elemenata podataka u strojno čitljivi format. Shema aplikacijskog profila sastavljena je od elemenata podataka iz jednog ili više standarda, kombiniranih i optimiziranih za određenu lokalnu primjenu, a prilagođena je vrsti i funkciji ustanove, korisnicima, vrsti građe, razini opisa, radnim procesima itd. Određuje ga više kriterija kao što su opširnost opisa, obveznost elemenata, granularnost te neovisnost o formatu i/ili informacijskom sustavu te ga svaka ustanova izrađuje za svoje potrebe. Aplikacijski profil za obradu serijske građe u kontekstu Pravilnika za opis i pristup građi KAM usmjerava ustanove na dosljednu, interoperabilnu i korisnički orijentiranu obradu serijskih publikacija u različitim baštinskim (KAM) ustanovama (čiji se tekstualni oblik sadržaja može nalaziti u tiskanom, elektroničkom ili mikrofilmskom mediju) pritom olakšavajući razmjenu i integraciju podataka čime se unaprjeđuje dostupnost i iskoristivost ove vrijedne kulturne baštine za korisnike. Ključne komponente aplikacijskog profila uključuju definiranje metapodatkovnih elemenata potrebnih za opis serijske građe, poput naslova, podataka o odgovornosti, datuma izdavanja, učestalosti izlaženja, ISSN oznake, vrste serijske građe i dr., te naglašava upravljanje kontinuitetom i promjenama - bilježenje dijakronijskih promjena naslova, varijantnih naslova po sveščićima/brojevima. Iako su neki od navedenih elemenata zaista ključni za opis serijske građe, oni nisu i obvezni.

Obveznih elemenata ima vrlo malo i odnose se prije svega na određene aspekte identifikacije jedinice građe - razina opisa djela i pojavnog oblika, vrsta medija, oblik sadržaja, usvojeni oblici naslova i pristupnice za izraze i pojavne oblike, brojčani podaci i sl. - dok je nešto više elemenata koji su obvezni kad su dostupni, poput glavnog stvarnog naslova, podataka o odgovornosti, izdanju, izdavanju, a najbrojniji su elementi koji nisu obvezni (usporedni podaci, varijantne pristupnice, velik broj elemenata materijalnog opisa te odnosi i napomene o odnosima među jedinicama građe). Aplikacijski profil može dodatno odrediti definicije elemenata (granulirati), ali ih ne smije proširivati. Također ne smije definirati nove elemente koji ne postoje u standardima. Izrada aplikacijskog profila korak je između osobe koja radi zapis i Pravilnika.

Ključne riječi: aplikacijski profil, elementi podataka, obrada serijske građe, Pravilnik KAM, razina opisa

Marlena Vičević, mvicevic@nsk.hr
Sanja Vešligaj, svesligaj@nsk.hr
Sanja Lapiš, slapis@nsk.hr
Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
e-poster

Digitalizacija i dostupnost zbirke Croatica: stare novine, časopisi i knjige

Digitalizacija starih hrvatskih novina i časopisa kao osobito ugroženog kulturnog dobra predstavlja jednu od ključnih aktivnosti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (NSK) u okviru očuvanja nacionalne zbirke Croatica. U skladu s Odlukom Ministarstva kulture i medija o prioritetima digitalizacije kulturne baštine, NSK od 2024. godine intenzivnije provodi programe digitalizacije starije periodike uz financijsku potporu Ministarstva. Poseban naglasak stavljen je na novine i časopise tiskane na nekvalitetnom papiru na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće koji su zbog krhkosti i česte upotrebe ujedno najugroženija vrsta knjižnične građe. Digitalizacijom se ostvaruje dvostruka korist: posredna zaštita izvornika kojima se ograničava korištenje u fizičkom obliku te omogućavanje veće dostupnosti sadržaja istraživačima, znanstvenicima i široj javnosti. Novine i časopisi vrijedan su izvor za proučavanje nacionalne, lokalne i obiteljske povijesti, ali i za istraživanja povijesti hrvatskog jezika. U sklopu programa digitalizacije odabiru se naslovi nacionalnog i lokalnog značaja, uzimajući u obzir njihovu učestalost korištenja, fizičko stanje, tehničke mogućnosti digitalizacije te dostupnost mikrofilmskih predložaka. Uz stariju periodiku program uključuje i nastavak digitalizacije knjiga iz razdoblja od 1850. do 1900. godine, kao i unikatne naslove drugih ustanova radi dopunjavanja fonda zbirke Croatica. Poster će prikazati dosadašnja postignuća programa, opisati tijek i izazove provedbe digitalizacije te istaknuti planove za nastavak aktivnosti.

Ključne riječi: digitalizacija, stare hrvatske novine i časopisi, zaštita izvornika, zbirka Croatica

Virtualna izložba Neobjavljena priča znamenitih žena: Iz Ostavštine Antuna pl. Cuvaja od Carevdara

Izlaganje predstavlja virtualnu izložbu *Neobjavljena priča znamenitih žena: Iz Ostavštine Antuna pl. Cuvaja od Carevdara* kao način komuniciranja i popularizacije pisane baštine. Iz aspekta korisničkog iskustva, za razliku od tekstualnog formata, virtualna izložba prikladna je za kvalitetnije korištenje i približavanje baštinskih resursa korisniku jer otvara mogućnosti za daljnje kreativno objedinjavanje, korištenje i istraživanje građe. Ovim je pristupom potaknuta suradnja AKM-a i šire zajednice u proizvodnji znanja objedinjavanjem različitog sadržaja iz više informacijskih i znanstvenih ustanova kako bi se javnosti približio baštinski sadržaj. Virtualna izložba podijeljena je u tri tematske cjeline putem kojih se korisnici upoznaju s likom Antuna Cuvaja i njegovim djelom te sa ženskim povijesnim ličnostima. Kako bi se dokumentarna baština dodatno približila javnosti, u izložbu su osim rukopisa uključeni i izvori iz periodike te vezani digitalni sadržaj iz različitih baštinskih i znanstvenih ustanova koji korisnika navode na daljnje istraživanje. Izložba je bila dodatni poticaj za digitalizaciju pojedinih jedinica građe, a uz to je prošireno korištenje *online* sadržaja NSK. Tako je, primjerice, biografijama autora i žena iz Cuvajeva rukopisa pridodana poveznica na Digitalnu knjižnicu NSK ili na druge izvore na kojima su dostupna digitalizirana djela znamenitih osoba. Preko ovih sadržaja korisnik se može bolje upoznati s pojedinom povijesnom ličnošću. S obzirom na to da su neke od predstavljenih žena ostvarile međunarodne karijere, objedinjavanjem sadržaja u obliku virtualne izložbe otvaraju se nove mogućnosti za proučavanje i pristup baštini u iseljeništvu te se potiče suradnja na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Izložba je realizirana je u suradnji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Instituta za filozofiju. Izložba je dio projekta koji istražuje značaj žena u hrvatskoj povijesti. Projekt obuhvaća virtualnu izložbu, izdavanje knjige i druge aktivnosti popularizacije znanstvenih istraživanja ove vrste.

Ključne riječi: *virtualna izložba, Antun Cuvaj, interpretacija baštine, popularizacija baštine, digitalizacija*

Umjetna inteligencija u AKM sektoru: odgovorna primjena u organizaciji informacija

Informacijski stručnjaci diljem svijeta ispituju mogućnosti primjene umjetne inteligencije u svom radu. Uvođenje bilo koje nove tehnologije u radni proces zahtijeva određene resurse i prilagodbu uključenih, kao i stjecanje novih znanja ili vještina. To se odnosi i na umjetnu inteligenciju koju je moguće iskoristiti za različite potrebe prilikom organizacije informacija u arhivima, knjižnicama i muzejima (AKM) kao baštinskim ustanovama te kao podršku u automatizaciji (dijelova) radnih procesa. Međutim, prilikom primjene umjetne inteligencije djelatnici ustanova iz AKM sektora trebali bi voditi računa o potencijalnoj pristranosti umjetne inteligencije i educirati se kako bi alati umjetne inteligencije koje koriste poticali inkluziju. U posterskom će izlaganju biti predstavljene mogućnosti za upotrebu alata umjetne inteligencije u baštinskim ustanovama, uključujući arhive, knjižnice i muzeje. U fokusu će biti primjena za organizaciju informacija i stvaranje metapodataka, s primjerima za različite vrste građe. Izlaganje će se osvrnuti i na pitanja etike radi isticanja glavnih trenutnih izazova na koje upućuje relevantna literatura s naglaskom na koncept pristranosti umjetne inteligencije. Cilj je dati sliku mogućnosti primjene umjetne inteligencije u AKM sektoru. Ukratko će biti predstavljeni dokumenti o umjetnoj inteligenciji, rezultati anketa o stavovima informacijskih stručnjaka te ostala literatura kako bi se predočilo trenutno stanje, uključujući prednosti alata umjetne inteligencije i izazove koji su uočeni.

Ključne riječi: AKM sektor, etika, inkluzija, organizacija informacija, umjetna inteligencija

Kristina Kalanj, kristina.kalanj@tmnt.hr

Katarina Ivanišin Kardum, katarina.ivanisin.kardum@tmnt.hr

Tehnički muzej Nikola Tesla, Zagreb

e-poster

Heureka! - knjižnična izložba i edukativno-interaktivni program Tehničkog muzeja Nikola Tesla

Radom se predstavljaju strategija i oblici suradnje između Knjižnice i Odjela za pedagošku djelatnost Tehničkog muzeja Nikola Tesla u Zagrebu, s posebnim naglaskom na projekt *Heureka! - pustolovine i knjige koje znaju da ćeš se uloviti u mrežu znanja*. Ostvareni izložbeni i edukativni programi oblikovani su s ciljem razvoja interesa publike za pisanu i tehničku baštinu, čitanje i učenje te poticanje znatiželje prema tehničkim i prirodnim znanostima. Također, programi su nastojali graditi interdisciplinarne veze između znanosti, kulture i obrazovanja. Izložba *Heureka!* bila je predstavljena u sklopu Festivala znanosti 2025. godine, u korelaciji s glavnom temom festivala - otkrića. Tom prilikom, Tehnički muzej Nikola Tesla javnosti je predstavio rad svoje muzejske knjižnice, kao i skup tiskane građe koju baštini u svojem knjižničnom fondu, usmjerenom na upoznavanje, opće informiranje i interaktivno učenje o povijesti znanosti i tehnike. Izložbom su bili predstavljeni muzejski predmeti iz zbirke Instrumenti i učila te odabrana nastavna pomagala iz muzejskih čuvaonica. Izložba je također naglasila edukativnu ulogu muzeja u popularizaciji znanosti i upoznavanju s tehnikom, uz pedagoški program prilagođen različitim uzrastima. Program je uključivao stručna vodstva, metode izvođenja jednostavnih pokusa, kreativni rad i interaktivno sudjelovanje posjetitelja. Cilj ostvarenih programa bio je motivirati posjetitelje na cjeloživotno učenje, pobuditi njihovu radoznalost te potaknuti razvoj znanstvene misli i mašte. Također, provedene su aktivnosti nastojale razviti vještinu primjene stečenog znanja u svakodnevnom životu, motivirajući svaku osobu za istraživanje i kontinuirani osobni razvoj.

Ključne riječi: knjižnična izložba, muzejski edukativni projekti, Tehnički muzej Nikola Tesla, muzejska knjižnica, Festival znanosti

Virtualne priče i ekonomija pažnje: suvremeni pristupi arhivskoj komunikaciji

Virtualne priče Državnog arhiva u Vukovaru predstavljaju suvremeni oblik digitalne interpretacije kulturne baštine koji otvara nove mogućnosti za popularizaciju, prezentaciju i povećanu dostupnost arhivskog gradiva široj javnosti. One nadilaze tradicionalne oblike arhivske komunikacije te se oblikuju kao dinamični, vizualno privlačni sadržaji koji objedinjuju različite medijske formate. Kombiniranjem slike, teksta, zvuka i videa, uz naglašenu primjenu narativnog pristupa, nastoji se ne samo privući već i zadržati pažnja korisnika dovoljno dugo kako bi se ostvario željeni obrazovni i kulturni učinak te izazvala i poneka emocija. Posebna vrijednost ovih sadržaja očituje se u njihovoj interaktivnoj dimenziji. Izrađene u besplatnim digitalnim alatima koji ne zahtijevaju napredno tehničko znanje, virtualne priče omogućuju stvaranje inkluzivnog i pristupačnog digitalnog prostora za učenje i istraživanje. Korisnicima se pritom nudi iskustvo aktivnog sudjelovanja: oni čitaju priču vlastitim tempom, istražuju vizualne galerije koje je moguće uvećati klikom te pregledavaju sadržaje prema osobnim interesima i preferencijama. Takav pristup potiče individualizirano učenje i veću razinu angažmana. Dodatnu vrijednost pruža integracija multimedijalnih elemenata poput videozapisa i interaktivnih karata. Karte, primjerice, omogućuju prostorno povezivanje arhivskih priča s konkretnim lokacijama poznatim korisnicima, čime se stvara neposredniji osjećaj povezanosti s gradivom i njegovim povijesnim kontekstom. Na taj način virtualne priče ne funkcioniraju samo kao prijenos informacija već kao oblik digitalne kulturne pedagogije koja povezuje prošlost i sadašnjost, potiče kritičko promišljanje o kulturnoj baštini i time stječe stvarnu vrijednost.

Ključne riječi: *virtualna priča, Državni arhiv u Vukovaru, multimedija, ekonomija pažnje, interaktivnost, digitalna pedagogija*

Siniša Domazet, indok@arhivbih.gov.ba

Šimun Novaković, simun.novakovic73@gmail.com

Arhiv Bosne i Hercegovine, Sarajevo

e-poster

Otključavanje povijesti

Arhiv Bosne i Hercegovine u svojim depoima čuva preko 800 fondova, od čega je velik dio iz austrougarskog perioda (1878. - 1914.). Znatna dio fondova uopće nije popisana, ali čak i oni koji imaju inventare nisu detaljno proučeni. Takvo stanje prvenstveno je posljedica kroničnog nedostatka arhivista, naročito onih s adekvatnim znanjem čitanja rukopisne gotice i poznavanja specifičnog (arhaičnog) vokabulara koji se koristio u tadašnjoj državnoj administraciji. Zbog toga je obilje korisnih i interesantnih podataka koji se nalaze u navedenim dokumentima potpuno ili djelomično nepoznato široj istraživačkoj javnosti. Svako detaljno iščitavanje i dešifriranje pojedinačnog rukopisa iziskuje stručno znanje, izniman napor i dosta vremena. Razvojem AI alata otvorile su se do sada neslućene mogućnosti rada sa skeniranim rukopisnim arhivskim gradivom. Prve dostupne softverske verzije bile su nepouzdanе i pravile su mnogo grešaka tijekom obrade teksta. Međutim, nakon svega pet godina aplikacije su toliko uznapredovale da su naknadne intervencije istraživača smanjene za 80 %, a svaka naredna inačica još je savršenija. Mogućnost optičkog prepoznavanja pojedinačnih slova u rukopisu, trenutno prevođenje i pretraživanje zadane riječi u odabranom tekstu utječu na brzu i detaljnu analizu teksta, kao i pouzdanu pretragu zadanih pojmova. U Arhivu Bosne i Hercegovine troje arhivista započelo je interni pilot-projekt *Otključavanje povijesti*, koji je, usprkos skromnoj IT opremi i nedostatku iskustva u korištenju softverskih alata, za sada pokazao odlične rezultate. Posterskim će izlaganjem biti prikazan primjer svih faza informatičke obrade jednog neistraženog dokumenta iz austrougarskog perioda pomoću AI alata i njegova transformacija od kompliciranog rukopisnog originala do teksta koji je pristupačan cjelokupnoj istraživačkoj populaciji.

Ključne riječi: *rukopis, dokumenti, gotica, dekodiranje, upotreba AI alata*

Mirna Šuljug, mirna.suljug@vucedol.hr
Petra Rajtarević, petra.rajtarevic@vucedol.hr
Mirela Hutinec, mirela.hutinec@vucedol.hr
Muzej vučedolske kulture, Vukovar
e-poster

*Digitalizacija plošne građe: čuvanje, prezentacija i iskoristivost podataka na primjeru
Muzeja vučedolske kulture*

Prilikom izgradnje i osnivanja Muzeja vučedolske kulture posebna se pažnja pridavala čuvanju svih oblika dokumentacije koji su podrazumijevali podatke o razvoju projekta, rada na stalnom muzejskom postavu te dokumentaciju iz sustavnih arheoloških istraživanja za čiju provedbu Muzej postaje nositeljem od 2014. godine. Dio navedene dokumentacije prezentiran je i u stalnom muzejskom postavu, a sve podatke vezane uz realizaciju stalnog postava (popisi predmeta, ugovori, legende, fotografije te videozapisi) Muzej posjeduje i čuva u digitalnom obliku. Od otvorenja Muzeja te nabavom muzejskog programa Galis tvrtke Semantika d. o. o. 2016. godine, nastavlja se sa sustavnim vođenjem svih oblika dokumentacije i transformacijom muzejske i arheološke dokumentacije u digitalne oblike. Ovaj postupak, uz trajno čuvanje, omogućio je i različite vrste prezentacija muzejskih podataka koji su u većoj mjeri nedostupni široj publici. Ovdje se posebno ističu digitalizirani arheološki crteži koje je načinio Krešimir Jerko Rončević iz istraživanja Vučedola od 80-ih godina 20. stoljeća do zaključno 2013. godine s položaja Vinograda i Kukuruzišta Streim, kao i fotodokumentacija Vile Streim iz 1938. godine iz razdoblja istraživanja vučedolskog Gradca koje je provodio Robert Rudolf Schmidt. Digitalizirani su i svi muzejski katalozi te sitne tiskovine u izdanju Muzeja vučedolske kulture, kao i izdanja vezana uz Vučedol i vučedolsku kulturu tiskana u izdanju Gradskog muzeja Vukovar. Uz digitalnu, Muzej posjeduje i navedenu originalnu plošnu građu koja se čuva u primjerenim klimatskim i mikroklimatskim uvjetima. Navedeni crteži, fotodokumentacija, tiskani katalozi i druga plošna građa koju Muzej čuva i u digitalnom obliku višestruko se upotrebljavaju u svrhu popularizacije arheološke znanosti i kulturne baštine, ponajviše pri realizaciji izložbenih projekata i izradi autentičnih muzejskih suvenira.

Ključne riječi: muzeji, muzejska dokumentacija, arheološka dokumentacija, 2D digitalizacija, arheološka građa

Silvio Lebinac, slebinac@nsk.hr

Duro Singer, djsinger@nsk.hr

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

e-poster

Mikrofilm u digitalnom okruženju: digitalizacija mikrofilma u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu mikrofilmu pripada udio u zaštiti građe jer se može koristiti umjesto tiskanog izvornika. Na mikrofilm se snima građa u kojoj preteže tekst ili kontrast te uključuje primarno starije novine, ali i građu Zbirke rukopisa i starih knjiga te Zbirke muzikalija i audiomaterijala. Prednost skeniranja s mikrofilma jest već sređena građa dok je glavni nedostatak izostanak boje. Master negativ se pohranjuje i čuva u posebnim uvjetima. Skeniranje s mikrofilma redovni je posao u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, a skenira se master negativ, tj. film iz kamere jer je ta generacija mikrofilma najbliža tiskanom primjerku. Izrađena digitalna preslika može se smatrati i digitalnom „radnom kopijom“ u TIFF formatu te se pohranjuje i čuva. Dio objavljene građe periodike na mrežnim stranicama Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu skeniran je s mikrofilmova. Umjesto tiskanih izvornika starijih novina korisnici u prostoru Knjižnice mogu samostalno skenirati mikrofilmove na suvremenim skenerima prema vlastitim potrebama. Skeniranje novina s mikrofilma uspostavlja odnos između triju medija - papira, mikrofilma i digitalnih formata - te predstavlja izazov zaštite za knjižnice koje se bave digitalizacijom.

Ključne riječi: mikrofilm, digitalizacija, zaštita, novine, knjižnica

Od publikacije do virtualne čitaonice: Zbirka prevratnih događaja u Slovenskoj Štajerskoj i Prekmurju u fizičkom, digitalnom i urbanom izložbenom prostoru

Najnoviji svezak *Gradivo* za zgodovino Maribora (*Izvori za povijest Maribora*) prvi put nadilazi ustaljene prakse objavljivanja povijesnih izvora. I tiskano i elektroničko izdanje omogućuju pristup digitaliziranom arhivskom gradivu Zbirke prevratnih događaja u Slovenskoj Štajerskoj i Prekmurju (1887. - 1946.), objavljenom na mreži u Virtualnoj arhivskoj čitaonici (VAČ). VAČ je razvijena u okviru nacionalnog projekta e-ARH.si, Slovenske javne arhivske službe. Digitalizaciju je proveo Pokrajinski arhiv Maribor uz podršku sudionika programa Erasmus+. Ovo izdanje nastavlja gotovo pedesetogodišnju tradiciju serije *Gradivo* za zgodovino Maribora. Serija je započela 1975. objavom isprava iz 1259. godine, kada je Pokrajinski arhiv Maribor pokrenuo sustavno objavljivanje izvora za povijest grada. Danas je dio serije dostupan i u Digitalnoj knjižnici Slovenije - dLib.si. Zbirka prevratnih događaja predstavlja jedno od najvrjednijih svjedočanstava o ključnim događajima za slovenski narod, ali i o svjesnom i promišljenom naporu očuvanja povijesnog pamćenja međuratnog razdoblja. Stvorio ju je Rudolf Maister (1874. - 1934.), general, pjesnik i branitelj sjeverne slovenske granice, a kasnije je proširena arhivskim gradivom nastalim nakon njegove smrti te donacijom iz privatne zbirke. Izložba *Maistrova vremenska kapsula* (listopad, 2025.) predstavlja zbirku kao namjerno oblikovanu vremensku kapsulu Rudolfa Maistra, namijenjenu budućim naraštajima. Uz pomoć RiC modela, priča svakog pojedinca iz Maistrovih spisa može se opisati pomoću deskriptora u sustavu ScopeArchive te povezati s entitetima u drugim fondovima, kao i s vanjskim bazama podataka (npr. Slovenski biografski leksikon, Registar boraca, Vojne žrtve Prvog svjetskog rata u Sloveniji). Poster pokazuje kako su objava, korištenje postojeće digitalne infrastrukture i izložba integrirani u kulturni ekosustav koji osigurava trajnu dostupnost i potiče suradnju između arhiva, korisnika i lokalne zajednice.

Ključne riječi: kritičko izdanje povijesnih izvora, povijesno pamćenje, digitalizacija, virtualna arhivska čitaonica, urbani izložbeni prostor

Ivan Volarević, ivolarevic@nsk.hr

Jelena Duh, jduh@nsk.hr

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

e-poster

(Ne)Mogućnosti i alternative izlaganja stare knjižnične građe na izložbama

Većina knjižnične građe izrađena je od organskih materijala koji su zbog svoje osjetljive prirode podložni raznim vrstama oštećenja, pogotovo u slučajevima intenzivnog korištenja i čuvanja u nepovoljnim uvjetima. Javne knjižnice i druge ustanove koje prikupljaju i obrađuju staru knjižničnu građu također je predstavljaju javnosti putem znanstvenih ili popularnih publikacija, izložaba i drugih vrsta manifestacija. Izlaganje u stalnim postavima ili na privremenim izložbama tradicionalni je i najčešći način njezina izlaganja, ali s aspekta zaštite pisane baštine predstavlja brojne izazove. Kako bi se smanjio rizik od oštećenja ili gubitka vrijedne građe tijekom izlaganja, konzervatori-restauratori predlažu brojne preporuke za pakiranje, transport, način, duljinu i uvjete izlaganja. Ako je riječ o građi koja ima status kulturnog dobra ili se to predmnijeva, pri njezinom izlaganju trebaju se poštovati sigurnosni, tehnički i mikroklimatski uvjeti te voditi računa o prikladnim načinima izlaganja. Kako bi se umanjio rizik od oštećenja knjižnične građe koja mogu uzrokovati neprimjereno izlaganje i neadekvatno rukovanje, danas postoji niz načina kako se građa može predstaviti javnosti, a da se pritom ne umanjuje doživljaj posjetitelja. Tako se mogu koristiti brojne tradicionalne i suvremene zamjene za izlaganje izvornika. Uspješnim alternativama pokazale su se izrada reprodukcija u prirodnoj ili znatno uvećanoj veličini, izrada replika građe i korištenje suvremenih tehnologija. Pomoću modernih alata građa se može predstaviti virtualnim izložbama i prezentacijama ili interaktivno korištenjem digitalnih preslika na izložbi.

Ključne riječi: stara knjižnična građa, izložbe, zaštita stare knjižnične građe, reprodukcije, suvremena tehnologija, virtualne izložbe, digitalne preslike

NACIONALNA
I SVETIŠLJENA
KNJIŽNICA
U ZAGREBU

HRVATSKI
DRŽAVNI
ARHIV

